

Promjena značenja glagola u žargonu

Dragičević, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:201953>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i sociologije

Ena Dragičević

Promjena značenja glagola u žargonu

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i sociologije

Ena Dragičević

Promjena značenja glagola u žargonu

Diplomski rad

Područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

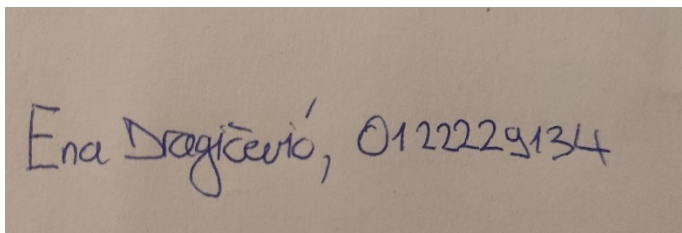
Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 12. rujna 2023.

Ena Dragičević, 012229134

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. FUNKCIONALNI STILOVI.....	2
3. JEZIK I MLADI, KOMUNIKACIJA.....	3
4. ŽARGON.....	6
4.1. Žargon, sleng ili šatrovački.....	6
4.2. Odrednice žargona.....	8
4.3. Stavovi prema žargonu.....	9
4.4. Tvorba riječi i tvorbeni postupci u žargonu.....	11
4.4.1. Sufiksacija.....	13
4.4.2. Skraćivanje.....	15
4.4.3. Proširivanje.....	18
4.4.4. Semantička neologizacija.....	18
5. SEMANTIČKE PROMJENE.....	20
5.1. Uzroci semantičkih promjena.....	20
5.2. Mehanizmi promjena.....	21
5.2.1. Metafora.....	21
5.2.2. Metonimija.....	23
5.2.3. Specijalizacija i generalizacija značenja.....	24
5.2.4. Analogija.....	25
5.2.5. Klasifikacija mehanizama.....	26
5.2.6. Razdioba.....	27
6. POLISEMIJA.....	29
6.1. Polisemija u okviru strukturalističke lingvistike.....	29
6.2. Polisemija u okviru kognitivne lingvistike.....	31
6.3. Ustroj polisemnog leksema.....	32
7. ISTRAŽIVANJE.....	33
7.1. Korpus istraživanja.....	33
7.2. Analiza.....	56
7.2.1. Glagoli koji označavaju pobjedu i poraz.....	60
7.2.2. Glagoli koji označavaju konzumaciju alkoholnih pića.....	62
7.2.3. Glagoli vezani uz životinjski svijet.....	64
7.2.4. Glagoli vezani uz koncept kuhanja.....	66

8. ZAKLJUČAK.....	69
9. LITERATURA	70

SAŽETAK

U ovome radu opisat će se glagoli koji mijenjaju svoje značenje u govoru mladih, odnosno u žargonu.

Na početku će se objasniti odnos jezika i mladih, definirat će se pojam žargona i navesti neke njegove najznačajnije odrednice. Nakon toga navode se najčešći tvorbeni postupci u žargonu i detaljnije se objašnjava semantička neologizacija. Zatim se naglasak stavlja na semantičke promjene. Navode se uzroci, opisuju se različiti mehanizmi promjena te se osvrće na posljedice do kojih te promjene dovode. Poblje će se objasniti polisemija kao najznačajnija posljedica semantičkih promjena. Nakon toga prikazat će se korpus istraživanja od 155 glagola u obliku tablice pomoću koje će se vidjeti koji su sve glagoli promijenili svoje značenje u žargonu te koja su to značenja. Zatim će se nakon prikaza tablice poblje analizirati prikupljeni glagoli te će se izdvojiti i opisati najzanimljiviji primjeri. Na koncu slijedi zaključak cjelokupnoga rada te je naveden popis literature i izvora.

Ključne riječi: žargon, semantičke promjene, metafora, metonimija, polisemija, glagoli

1. UVOD

Polisemija se tumači kao jedna od temeljnih jezičnih pojava, a njome se ukazuje na povezanost konceptualnih i jezičnih struktura. Promjene značenja riječi raznolike su i mnogobrojne i mogu se kretati u različitim smjerovima. Riječ može dobiti novo značenje ili izgubiti staro, to novo značenje može biti negativnije ili pozitivnije od starog, novo značenje može biti samo djelomično promijenjeno u odnosu na staro, a može mu biti i potpuno suprotno itd. U današnjem svijetu razvila se potreba za bržim komuniciranjem i ona zahtijeva ekonomičnije i jednostavnije prenošenje poruka. To najviše dolazi do izražaja u komunikaciji mladih ljudi. U ovome će se radu pokušati objasniti promjene značenja koje se događaju u govoru mladih, ali s naglaskom na promjenu značenja glagola. U teorijskom će se dijelu prvo definirati žargon i opisati njegove sastavnice, a zatim će se navesti najznačajniji tvorbeni postupci u žargonu. Nakon toga govorit će se o semantičkim promjenama, navest će se uzroci, a zatim će se detaljnije opisati metafora, metonimija, generalizacija i specijalizacija značenja kao glavni mehanizmi semantičkih promjena. Završni dio teorijskoga dijela posvetit će se polisemiji kao posljedici tih promjena. Zatim će se prikazati korpus istraživanja. Riječ je o prikazu tablice glagola u kojoj će biti vidljivo osnovno značenje glagola, promijenjena značenja te primjeri tih promijenjenih značenja. Izdvojit će se najzanimljiviji primjeri pomoću kojih će se napraviti opsežnija analiza. Metoda prikupljanja korpusa bila je bilježenje izraza u svakodnevnoj usmenoj komunikaciji, ali i u komunikaciji putem društvenih mreža. Na koncu će se iznijeti zaključak te navesti literatura koja je korištena pri oblikovanju rada.

2. FUNKCIONALNI STILOVI

Hrvatski standardni jezik podrazumijeva pet osnovnih funkcionalnih stilova: znanstveni, publicistički, administrativni, književnoumjetnički i razgovorni. Svaki od tih stilova sadrži obvezni neutralni dio standardnog jezika te neke specifične sastavnice po kojima se razlikuju jedan od drugoga. Svaki se navedeni stil dalje raslojava na vlastite specifične žanrove (Skelin Horvat, Muhvić-Dimanovski 2010: 372). Razgovorni stil nije dovoljno proučen, on je tek opisan u naznakama (Stolac 2001), ali poput ostalih stilova, ima svoje zakonitosti (Silić 2006: 108). Služi za svakodnevnu komunikaciju, prirodan je i poznat svim govornicima koji se spontano njime služe (Halonja, Mihaljević 2012: 17). Još neke od važnih značajki razgovornog stila jesu nepripremljenost, neslužbenost, jednostavnost te neposredna komunikacija (Silić i Pranjković 2007: 386), ali i različita razgovorna gramatika u odnosu prema gramatikama drugih stilova (Bijelić 2009: 58). Također, njegova se vrijednost očituje i u metaforičnosti, slikovitosti i konkretnosti (Katnić-Bakaršić 1999:34). Razgovorni stil žanrovski je polivalentan jer se u njemu, kao njegov žanr, mogu vidjeti dijelovi drugih funkcionalnih stilova, ali njegove su zakonitosti neovisne o zakonitostima drugih funkcionalnih stilova (Silić 1997: 488). Odličan primjer jest govor mladih koji ima poseban statusa unutar književnoga jezika kao jedan od podstilova razgovornoga funkcionalnog stila (Stolac 2001). Jedna specifična sastavnica jest i žargon. On je vezan uz određeni jezični kontekst, ponajprije gradski jezik koji je sastavljen od elemenata standardnog jezika, različitih specijalnih žargona, lokalnih govora i narječja. Žargoni se definiraju kao govori pojedinih skupina koje mogu biti međusobno povezane dobi, zanimanjem ili na neki drugi način (Skelin Horvat i Muhvić Dimanovski 2010: 372). Obilježeni su elementima iz pojedinih narječja, stranih jezika (osobito engleskog) i novotvorenica (Frančić i sur. 2005: 16). S obzirom na to da je glavno obilježje žargona njegovo ostvarenje u svakodnevnom govoru, može se vezati uz razgovorni funkcionalni stil, no ističe se da je razgovorni funkcionalni stil jedan od osnovnih stilova standardnog jezika, a žargon je, kao drugi sociolekt, izvan njega (Skelin Horvar, Muhvić Dimanovski 2010).

3. JEZIK I MLADI, KOMUNIKACIJA

Komunikacija se određuje kao proces prijenosa i razmjene informacija, signala, poruka i podataka, može se ostvarivati govorom ili pismom, neverbalnim znakovima, osobno ili preko medija, a za cilj uzima prijenos podataka ili informacija (Malović 2014: 43). Svatko komunicira na svojem (materinskom) jeziku i svojim jezičnim kodovima koji ga određuju kao pojedinca, odnosno kao identitetnu jedinku. Govornik se služi jezikom kako bi iskazao svoj identitet. Ako je riječ o komunikaciji u simboličkom prostoru, onda je iskazivanje identiteta primarno, a sadržaj koji se prenosi tim jezikom u drugom je planu. Sam govor otkriva mnogo toga o govorniku; primjerice, kojeg je roda, kakav mu je status u društvu, odakle dolazi te koliko je star (Skelin Horvat 2017: 2). Jezik uvijek predstavlja izraz identiteta, pojedinačnoga ili kolektivnoga, te je sposoban ostvariti se u različitim priopćajnim situacijama (Nemeth-Jajić, Milinović 2012: 42). Kod mladih ljudi izraženo je traganje za identitetom, a najviše slobode za iskazivanje identiteta govorom pruža im razgovorni jezik, odnosno razgovorni stil. Jezik mladih svojim karakteristikama odudara od standardnoga jezika. Njime se služe mladi ljudi koji stvaraju svoj životni stil te tako tvore i vlastiti jezik. Cilj im je identificirati se i odvojiti od ostalih društvenih skupina (Perasović 2001: 387). Jezik mladih ljudi karakterizira uporaba novih riječi, stvaranje vlastitih izraza, mijenjanje značenja već postojećim riječima te posuđivanje iz drugih jezika. Česte su i uporabe vulgarizama, odnosno riječi koje su neprikladne za pristojno izražavanje u društvenim slojevima koji govore književni jezik (Anić 1998: 1435). Jezik mladih sklon je modifikacijama, a često se dogodi da uzmu jedan izraz koji upotrebljavaju u različitim kontekstima te to dovodi do sadržajno siromašnijega jezika po broju leksema u usporedbi sa standardnim jezikom (Janeš 2011: 67). U žargonu je mnogo riječi podvrgnuto semantičkim promjenama te im se na taj način mijenja temeljno značenje i dolazi do polisemije. Važno je spomenuti i jezično posuđivanje, osobito posuđivanje iz engleskoga jezika. Posuđivanje je proces preuzimanja jezičnih jedinica iz jednoga jezika u drugi. Može biti posuđena jedna riječ, sveza riječi ili čitave konstrukcije (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 206). Različita su stajališta o jezičnom posuđivanju, jezični puristi smatraju kako je to izrazito negativna pojava koja dovodi do propasti jezika, dok druga strana ističe kako je posuđivanje vrlo stara i normalna pojava. Što se tiče žargona mladih ljudi, anglizmi su u tolikoj mjeri ušli u njihov govor da su postali njegov sastavni dio, iako se u nekim situacijama to može smatrati *jezičnim snobizmom* ili *pomodarstvom* (Stolac 2003: 198). Mladi su danas okruženi tehnologijom, engleski jezik uče u

školi i na fakultetima, ali i preko medija, računalnih igara, filmova, serija i sl. Engleski jezik postaje neosporna svjetska *lingua franca*, globalni jezik koji ima veliku ulogu u svijetu i u Hrvatskoj (Kapović 2011: 83). Termin *lingua franca* označava idiom koji se koristi kao opće sredstvo međusobne komunikacije – npr. u srednjem vijeku za područje cijele Europe to je bio latinski jezik. Kapović (2011: 83) ističe kako engleski danas nitko ne doživljava kao puristički jezik, a zanimljivo je da je i u povijesti engleskog, npr. u 18. stoljeću, bilo purističkih tendencija. Jezični purizam definira se kao izraz želje jezične zajednice (ili nekog njezina dijela) da sačuva jezični oblik, ili da ga ukloni, da se navodne strane elemente ili druge elemente smatra nepoželjnim (Mićanović 2006). Jezični puristi upućuju na proces kvarenja izvornog jezika i pokušavaju stati nasuprot uvođenju novih riječi. Smatraju kako posuđenice ne treba uvoditi u jezik, već da je za novu riječ potrebno stvoriti nov naziv, po uzoru na jezik u koji treba biti uvedena. U osnovi je te težnje zamisao da strani elementi u jeziku predstavljaju smetnju, da ga nagrđuju i da ga ugrožavaju (Kapović 2011: 81). Engleski jezik širi svoj utjecaj, anglizmi nisu prisutni samo u žargonu mladih, dolazi i do utjecaja na hrvatsku gramatiku. Babić (2003: 198) upozorava na sve češće korištenje imenica umjesto pridjeva (npr. *Zagreb film festival*) te na konstrukcije imenica + imenica u kojoj prva imenica funkcionira kao atribut druge imenice (npr. *surogat majka*, *web-stranica*). Popularno je mišljenje da se jezik kvari, da se prije ljepše i točnije govorilo, da mlade generacije više ne znaju govoriti te da iskrivljuju jezik (Kapović 2011: 15), no posuđivanje može utjecati na bogaćenje jezika te posuđenice postaju vrlo važne pri sagledavanju povijesnih jezičnih promjena (Kapović 2011: 87). Pojava posuđenica u jeziku posljedica je jezičnoga posuđivanja koje je trajni fenomen i sam po sebi ne mora biti loš proces.

Novija istraživanja hrvatskoga jezika elektroničkih poruka pokazuju da se kao osnovna značajka elektroničkih poruka više ne može isticati njihovo pripadanje razgovornom funkcionalnom stilu, njihova fatička uloga, neformalnost, brojne pravopisne i jezične pogreške, uporaba dijalektizama i žargonizama, ponavljanje pojedinih slova, uporaba emotikona, poštapalica, anglizam i sl., jer jezik tih poruka može pripadati svim funkcionalnim stilovima i najčešće odražava jezično znanje i kulturu pošiljatelja i njegovu prisnost s primateljem (Nemeth Jajić, Milinović 2012: 42). Prirodno je da čovjek govori drugačije, ovisno o tome s kim razgovara u nekom trenutku u određenom komunikacijskom kontekstu. Raslojavanje jezika uvelike ovisi i o osobi kojoj se obraća (Jespersen 1970: 124).

Normalno je da postoji jaz u komunikaciji između različitih generacija, no to su povremeni i privremeni problemi jer se generacije ipak prilagođavaju jedna drugoj kako bi izbjegle potpuno nerazumijevanje i dodatne nejasnoće (Stolac 2003: 193).

4. ŽARGON

4.1. Žargon, sleng ili šatrovački

Za žargon se pojavljuju alternativni nazivi *sleng* i *šatrovački govor*. Ti se nazivi u literaturi ponekad smatraju sinonimima, a ponekad se različito definiraju i razgraničavaju njihove definicije. Ono oko čega se pak slažu svi jezikoslovci jest da je riječ o govorima užih skupina koji izlaze iz okvira standardnoga jezika (Mikić Čolić 2021: 136). Bez obzira na to koji termin upotrebljavaju, autori uglavnom misle na istu jezičnu pojavu, stoga bi se u tom smislu ta tri termina mogla smatrati sinonimima (Muhvić-Dimanovski 2002: 76).

Šatrovački govor određuje se kao „svaki iskonstruirani govor skupine ljudi, staleža ili klase koji se u svom specifičnom načinu sporazumijevanja nastoji odvojiti od standardnoga govora“ (Sabljak 1981: 5). Naziv dolazi od riječi *šator*, odnosno *šatra*, a njegov se nastanak veže uz Rome koji su živjeli pod *šatrama* (Mikić Čolić 2021: 137) i stvorili svoj „tajni jezik“ koji ostali nisu mogli razumjeti. Bugarski smatra kako se pojam šatrovački odnosi na tradicionalan i već zastario pojam koji asocira na tajni jezik ciganskih čergi (Bugarski 2006). HER ga (2002) određuje kao „žargon manje društvene skupine“, a u *Rječniku stranih riječi* (2002) definiran je kao „pokvaren i osobit govor“ i smatra se kako se nalazi na nižoj razini od žargona (Kovačević 2001: 380). Melvinger unutar žargona izdvaja zasebnu podvrstu – *argo*. Navodi kako je to tajni jezik „deklasiranih društvenih elemenata, lupeža, provalnika, džepara, probisvijeta, krijumčara, kockara, varalica, skitnica“ koji pokušavaju svoj govor učiniti nerazumljivim okolini. Tu podvrstu žargona naziva upravo *šatrovačkim* i objašnjava da se taj naziv koristi u hrvatskom i srpskom jeziku. Nastaje spontanom iskrivljavanjem domaćih riječi pod utjecajem drugih jezika, namjernim izvrtanjem riječi i oblika, premetanjem glasova i slogova te unošenjem izobličjenih tuđih riječi. Glavni je cilj stvaranje jezika koji bi bio nerazumljiv okolini izvan društvene skupine koja se tim govorom koristi (Melvinger 1984).

HER određuje sleng kao „govor zatvorenih društvenih krugova koji razumije samo jedna skupina govornika, „niža“ govorna varijanta unutar jednoga jezika u kojem značenje riječi odstupa od općeprihvaćene semantičke vrijednosti. Skelin Horvat tumači kako je žargon „govor malih kohezivnih grupa, dok je sleng jezik koji se od žargona razlikuje time što se može proširiti“ što znači da je sleng širi pojam od žargona, dok je žargon ograničen na jednu grupu ljudi“ (Skelin Horvat 2009: 5). Sleng pripada supkulturama koje često upotrebljavaju anglizme, ponajviše zbog

kulture slušanja američke glazbe i njezina prijenosa preko medija; nekada su u pitanju bile ploče i radio, a danas većinom internet (Perasović 2001: 214).

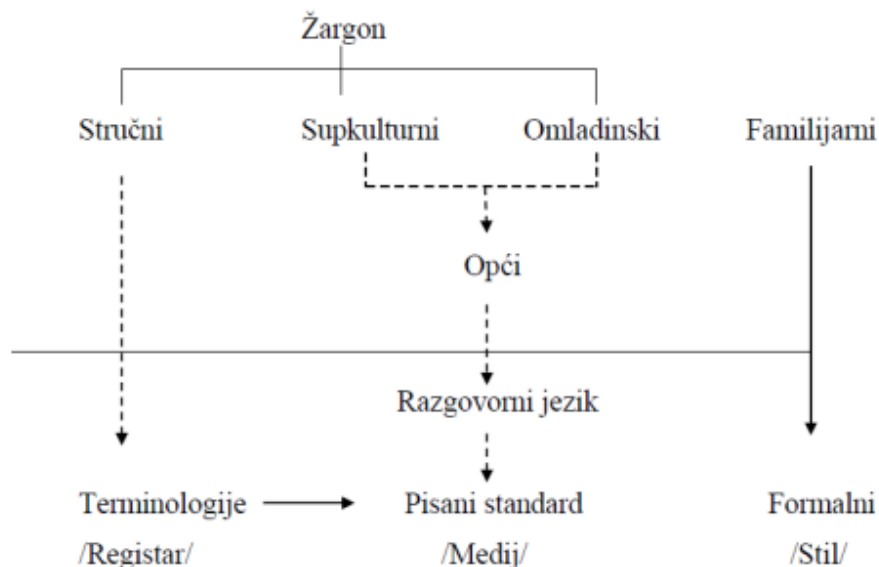
Žargon se prema HER-u definira kao govor šireg socijalnog kruga karakteriziran izrazima, značenjima i sintagmama koji ne pripadaju standardu i normi; podložan je pomodnosti, konkretizaciji i pojednostavljivanju“ te kao „govor užeg profesionalnog kruga, uvriježeni jezik određene struke koji se spontano razvio neovisno o službenom nazivlju, osobit po tome što je riječima preuzetim iz govornoga jezika pridodao nova značenja koja često nisu razumljiva onima izvan struke“. Predstavlja svojevrsan bunt i otpor prema jezičnom standardu, ali i prema izvanjezičnoj konvencionalnoj stvarnosti (Pepić 2008: 139). To je supstandardni specijalni govor pojedine socijalne skupine ljudi povezanih statusno i strukovno, koji se tim govorom razlikuju od ostatka društvene zajednice (Kovačević 2001: 378). Žargon predstavlja i ukupnost riječi i izraza u govoru predstavnika stanovitih društvenih skupina povezanih istim uvjetima života, istim zanimanjima ili istim interesima (Mikić Čolić 2001: 137). Bugarski pod žargonom podrazumijeva „svaki neformalni i pretežno govorni varijetet nekog jezika koji služi za identifikaciju i komunikaciju unutar neke društveno određene grupe – po profesiji, socijalnom statusu, uzrastu – čije članove povezuje zajednički interes ili način života, a koji uz to može biti i teritorijalno omeđen“ (Mikić Čolić 2018: 235). Navodi i kako žargon oscilira od jezika struke do jezika ulice (Bugarski 2006: 11). Mišljenja se razlikuju i kod podjele vrsta žargona, ali se prihvaća upravo podjela Ranka Bugarskog na *stručni*, *supkulturni* i *omladinski tip*. Stručni se uglavnom smatra pretencioznim i šablonskim, dok su *supkulturni* i *omladinski tip* maštovitiji i kreativniji (Bugarski 2006: 13–14). Omladinski tip temelj je ovoga rada; žargon u svakodnevnom govoru najviše stvaraju i upotrebljavaju upravo mladi – učenici i studenti (Pepić 2008: 139). Žargonizmi nastali u toj kategoriji namjerno nisu razumljivi okolini izvan grupe, stoga se od svih jezičnih inačica one mijenjaju najbrže. Kovačević (2001: 378) nabraja govore različitih društvenih skupina koje smatra žargonima ističući da se zbog supostojanja raznih žargona ne može govoriti o jednom hrvatskom žargonu, nego o mnogo pojedinih žargona. Riječi žargona nastaju spontano te se s vremenom prihvaćaju u rječnik ili nestaju iz uporabe. Iz tog su razloga ponekad kratkoga vijeka, ali mogu preživjeti i dugo vremena. Unatoč terminološkim neujednačenostima, autori se slažu kako je riječ o nestandardnome leksiku koji karakterizira upotreba s ciljem identificiranja s nekom društvenom grupom i odvajanje od drugih društvenih grupa ili pak zbog težnje za novim originalnim i pomodnim načinom izražavanja (Mikić Čolić 2021: 137).

4.2. Odrednice žargona

Bez obzira na to što postoje različite definicije žargona, sve se mogu svesti na nekoliko najvažnijih karakteristika; riječ je o posebnom jeziku pojedinih skupina, jeziku kojim se govornici svakodnevno služe (Muhvić-Dimanovski 2001: 76). Žargon predstavlja svojevrsan bunt i otpor (Pepić 2008: 139), a nastaje spontano i prisutan je u svakom jeziku i u svakom vremenu. Kao temeljni razlog postojanja nestandardnih idioma ističe se upravo potreba članova određene društvene grupe da posebnim verbalnim sredstvima afirmiraju svoj identitet i potvrde pripadnost toj grupi (Mikić Čolić 2018: 233). Prema Nosiću može se podijeliti na govore zatvorenih i otvorenih društvenih grupa. Zatvorene grupe čine prostitutke, zatvorenici, narkomani itd. dok u otvorene grupe spadaju učenici, studenti i pripadnici pojedinih profesija (Nosić 2019: 11).

Na jezično-stilskoj razini ima svoja svojstva kao što su leksička produktivnost, inovativnost, gramatička fleksibilnost, semantička ekspresivnost, metaforičnost i asocijativnost te humoristično poigravanje zvukom i značenjem (Mikić Čolić 2001: 137). Neutralne riječi u govoru često se zamjenjuju jačima i oštrijima, a nerijetka je i uporaba ironije, humora i cinizma. Iz tih se razloga ponekad promatra kao nepristojan i ne uvijek prihvatljiv način komunikacije, iako ironija ne mora uvijek imati pejorativno značenje (Mirošničenko 2014: 6). Važno je istaknuti i pojavu sinonimičnosti, tj. uporabe različitih naziva za isti pojam. Žargon je i semantički polivalentan, tj. jedan izraz može imati više značenja (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 16).

Osobine žargona koje ga čine posebnim u odnosu na druge pojave u hrvatskom jeziku jesu brzo zastarijevanje, uporaba žargona u usmenoj komunikaciji, generacijska ograničenost žargona te lokalna ograničenost žargona. Brzo zastarijevanje objašnjava se tako što je leksik žargona najviše podložan promjenama, tj. u jezičnoj uporabi prestaje biti aktualan brže od ostalih leksičkih elemenata. U pisanom se jeziku žargoni upotrebljavaju kako bi preslikali govornu komunikaciju u pisani medij, a jasno je i da žargone upotrebljava određena generacija – ti su žargoni poznati samo toj skupini i ona ih upotrebljava u određenom razdoblju. Lokalna ograničenost odnosi se na to da žargoni mogu biti poznati samo određenoj društvenoj skupini (Muhvić-Dimanovski 2006: 76–78). U širem smislu žargon može posredstvom razgovornog jezika utjecati na standardni jezik tako da se neki njegovi elementi standardiziraju. Žargonizmi su prisutni u mnogim jezičnim situacijama u kojima nije nužna upotreba standardnog jezika. Stoga je upotreba žargonskih tvorbi u kontekstima gdje se to ne očekuje itekako uočljiva i šokantna (Skelin Horvat i Muhvić-Dimanovski 2010: 371).

Slika 1. Podjela žargona i njihov utjecaj na standardni jezik (Bugarski 2003: 10)

Žargon je dio posve neobvezatne komunikacije pojedine skupine i trebao bi se ostvariti samo u govoru ili u privatnoj, neobvezatnoj prepisci (Bičanić i dr. 2013: 133). Njegova uporaba upućuje na blizak odnos govornika i sugovornika (Mirošničenko 2014: 9). Socijalna dimenzija žargona nalazi svoju potvrdu i u književnosti. 60-ih godina javlja se specifična moderna proza, poznata kao *proza u trapericama*. Traperice su postale modna oznaka opozicije i društvenoga otpora, a žargon kao jezična gesta tog otpora (Pepić 2008: 139–140).

4.3. Stavovi prema žargonu

Pod pojmom *žargon* većinom se podrazumijeva supstandardni specijalni govor pojedine socijalne skupine ljudi povezanih statusno i strukovno, koji se tim govorom razlikuju od ostatka društvene zajednice (Kovačević 2001: 379). Stavovi o jeziku ovisni su o onima koji imaju određenu društvenu moć jer se iznose stavovi o grupi koja se tim jezikom služi, a ne o samom jeziku. Iz tog je razloga žargon u početku negativno percipiran jer se često odnosio na jezik marginaliziranih društvenih grupa, npr. Roma, skitnica, kriminalaca i sl. Oni su već u društvu bili negativno

percipirani, stoga se takav stav prenio i na njihov jezik (Mirošničenko 2014: 13). Riječ je o zatvorenim društvenim grupama čiji jezik ostali nisu shvaćali i to je dovelo do stvaranja predrasuda. Naišao je na osude jer su ga brojni smatrali dvosmislenim, neodređenim, nestalnim te štetnim za korisnike. Skelin Horvat (2017) navodi da se nekada shvaćao i kao „konverzacija ludih“. Također navodi kako nestandardni idiomi nastaju u urbanim sredinama jer one, za razliku od ruralnih, imaju mnoštvo različitih pravila i normi ponašanja, jezičnih i drugih. Iz tog se razloga razvijaju skeptični stavovi prema tradiciji i normama te potreba i želja za razbijanjem uvriježenih obrazaca ponašanja što se može postići upotrebom jezika koji obilježuje urbanost, specifičan odnos prema drugim jezičnim slojevima i pojavama, efemernost, kreativnost, neformalnost upotrebe i kolokvijalnost (Mikić Čolić 2021: 137).

Postoji i predrasuda da je česta uporaba žargonizama svojstvena za delinkvente i ljude slabijeg obrazovanja. Šoljan i Slamnig definirali su žargon kao jezik nižih klasa, kao vulgariziranje njegovanog jezika viših slojeva te kao jezik koji šokira starije ljude. Navode kako se njime služe ljudi koji su brži na jeziku, koji se vole po prirodnom nagonu igrati riječima, koji žele oživjeti svoj jezik, istaknuti se, grubo narugati, reći neku intimnu riječ umjesto knjiške i otrcane (Šoljan i Slamnig 1955: 82–85).

Navodi se kako se korisnici žargona konstantno žele jezično nadmetati pa, kad jedna prozre značenje ili preuzme riječ suparničke skupine, ta skupina mijenja princip žargoniziranja i same riječi (Sabljak 1981: 9). Usmeno prenošenje ne mora biti važan kriterij određivanja jer se žargonizmi sve češće ostvaruju i u neformalnoj, pisanoj prepisci (privatne bilješke, pisma, elektronička pošta, „razgovori“ na internetu, dnevnicima) (Kovačević 2001: 379). Tako žargonima bivaju govori ne samo pojedinih socijalnih zatvorenih skupina, npr. *zatvorenika*, *prostitutki*, *lopova*, *dilera*, *narkomana*, *navijača na stadionima*, nego i otvorenih skupina, npr. *učenika*, *studenata* i pojedinih profesija, npr. *liječnika*, *umjetnika*, *profesora*, *kuhara*, *informatičara*, naročito *hakera* i sl. Budući da supostoji *govor hakera*, *splitskih pučkoškolaca*, *srednjoškolaca*, *liječnika* i sl. ne može se govoriti o jednom hrvatskom žargonu, nego samo o mnogo pojedinih žargona (Kovačević 2001: 379).

Od jezičnih obilježja pisane prepiske može se istaknuti pojava slovopisnih pomodnica, uporabu višeslovnih kombinacija slova umjesto dijakritika, izostavljanje samoglasnika, suglasnika ili pak slogova, uporabu brojki u ulozi tvorbenih sastavnica te ustaljene kratice kao dio mrežnoga žargona. Sudionici mrežne komunikacije pokazuju zanimanje za jezična pitanja, stvaralački odnos prema

jeziku koji se očituje u iskorištavanju ludičke uloge na gotovo svim jezičnim razinama te pokreću rasprave o jezičnim temama u kojima se odražavaju puristička, nepuristička i protupuristička gledišta (Nemeth Jajić, Milinović 2012: 51).

Žargon nije pretjerano prestižan u društvu, ali on ipak ostaje u uporabi sve ove godine. Dobar dio žargonskoga leksika odolijeva vremenu i probija se do svoga mjesta u standardu. Kada riječ postane poznata gotovo svakomu korisniku iste jezične zajednice, prestaje biti žargonizmom, a to se najbolje očituje u jeziku mladih (Kovačević 2001: 381).

4.4. Tvorba riječi i tvorbeni postupci u žargonu

Tvorba riječi definira se kao jezična pojava kojom na osnovi dosadašnjega rječničkog blaga nastaju nove riječi te kao jezikoslovna disciplina koja proučava načine, obrasce i tipove nastanka novih riječi (Babić 2002: 2). Tvorba riječi kao dio gramatike predstavlja područje koje istražuje tvorbene osnove i tvorbene formante, dok tvorba riječi kao jezikoslovna disciplina pripada leksikologiji i rastavlja riječi na tvorbene morfeme (Babić 2002). Ako se tvorba riječi gleda kao jezikoslovna disciplina, onda se promatra kao dio već postojećih jezikoslovnih disciplina, morfologije, gramatike, leksikologije, i/ili kao samostalna disciplina. Silić i Pranjković (2007) tvorbu riječi vide kao dio morfologije i smatraju kako postoje dvije vrste morfema: jedni u kojima se tvore oblici iste riječi i drugi kojima se tvore nove riječi. Prve se nazivaju *oblikotvorni morfemi*, a druge *rječotvorni*. U skladu s tim smatraju ističu kako se područje koje se bavi oblikotvornim morfemima naziva *oblikotvorje*, a područje koje proučava rječotvorne morfeme naziva se *rječotvorje*. Jezikoslovna disciplina koja se bavi i jednim i drugim morfemima naziva se *oblikotvorje ili morfologija* (Silić, Pranjković 2007: 37). Oni u svojoj *Gramatici hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)* iz 2007. tvorbu riječi nisu istaknuli kao zasebno poglavlje, već je ukratko definirana kao izvođenje riječi iz već postojećih riječi (Silić, Pranjković 2007: 146). Tvorba je obrađena kao dio morfologije nakon glagola, imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva (Silić, Pranjković 2007: 417), a nisu napravili podjelu na tvorbene načine, nego su to obradili pri opisu tvorbe imenice, glagola i pridjeva. Kuna (2006) tvorbu riječi određuje kao samostalnu disciplinu, ali i kao dio leksikologije. Objašnjava kako je to grana jezikoslovlja koja predstavlja poveznicu između morfologije i leksikologije, a zadaća joj je opisati kako se morfemi udružuju u riječ,

odnosno opisati koje se tvorbene jedinice i obrasci primjenjuju u nastanku riječi. Zbog sličnih značenjskih zakonitosti i svojstava te činjenice da je ona jedan od načina proširivanja leksičkog sustava, tvorba se riječi određuje i kao dio leksikologije (Kuna 2006: 339–340). Težak i Babić (2003) izdvajaju tvorbu riječi kao zasebno poglavlje. Opisali su ju kao promjenu oblika riječi po kojoj dobivamo nove riječi. Također, odredili su tvorbu kao dio gramatike koji proučava na koje načine na osnovi dosadašnjih riječi nastaju nove (Težak, Babić 2003: 167). Tafra i Košutar (2009) smatraju kako, iako tvorba riječi ima dodirnih točaka s drugim jezikoslovnim disciplinama iz kojih je izrasla, ona ima svoj predmet izučavanja – nastanak riječi, pojmovlje, nazivlje i metode istraživanja, stoga se može smatrati samostalnom disciplinom (Tafra, Košutar 2009: 88). Stjepan Babić prvi je hrvatski jezikoslovac koji je sustavno obradio tvorbu riječi kao zasebnu disciplinu. Napominje kako je prikazao tvorbu glagola, imenica, pridjeva i priloga zato što druge vrste riječi ne sudjeluju u tvorbi. Prvo izdanje *Tvorbe riječi u hrvatskom književnom jeziku* objavljeno je 1986., zatim 1991. te 2002. godine. Definirao ju je kao disciplinu koja opisuje tvorbene jedinice i tvorbeni sustav hrvatskoga književnoga jezika, odnosno cjelokupnost tvorbenih načina, tipova i obrazaca književnoga jezika u njihovu međusobnom odnosu (Babić 2002).

Promatrajući nastaje li nova riječ od jedne ili više osnova, razlikuju se dva osnovna načina tvorbe riječi u hrvatskom jeziku, a to su *izvođenje* i *slaganje*. Kod *izvođenja* sudjeluju jedna tvorbena osnova i jedan ili više tvorbenih formanata. Kod *slaganja* sudjeluju najmanje dvije tvorbene osnove sa ili bez tvorbenih formanata (Babić 2002). Babić ističe i načine bliske tvorbi i naziva ih *graničnim područjima*, a to su *unutarnja tvorba*, *preobrazba*, *prijenos značenja*, *višečlani nazivi*, *jezično stvaranje*, *potencijalne riječi*, *individualna tvorba* i *terminološka tvorba* (Babić 2002: 38–55).

Izvođenje je tvorbeni način u kojemu nova riječ nastaje od osnove samo jedne riječi. Pri izvođenju se najčešće iza osnove dodaje tvorbeni formant, odnosno *sufiks* ili *dometak*. Takav tvorbeni način naziva se *sufiksalmom tvorbom* ili *sufiksacijom*, a tako nastala riječ naziva se naziva *izvedenom riječju*, *izvedenicom* ili *derivatom*. Tri su načina izvođenja, a najplodnija jest sufiksacija. Slaganje je tvorbeni način u kojemu nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi i naziva se *složenom riječju*, *složenicom* ili *kompozitom* (Babić 2002).

U *Hrvatskoj gramatici* navedeni su sljedeći tvorbeni načini:

- sufiksalna tvorba
- prefiksalna tvorba

- prefiksarno-sufiksna tvorba
- složeno-nesufiksna tvorba (čisto slaganje)
- složeno-sufiksna tvorba
- srastanje
- tvorba složenih skraćena.

Kao poseban tvorbeni način navodi se preobrazba (Barić i dr. 1995: 293).

Nove riječi vrlo često nastaju u razgovornom jeziku, osobito u žargonu. Neke od njih vrlo su maštovite, a ne samo da opstaju u jeziku, već često prelaze i u viši sloj; ponekad postaju i dio standarda (Muhvić Dimanovski 2005: 53).

Tvorbu riječi u žargonu karakterizira *anonimnost, spontanost i kreativnost*. *Kreativnost* se ne očituje isključivo pronalaskom novih jezičnih elemenata, nego i uporabom već postojećih na nove načine, što predstavlja i najvažnije obilježje jezičnoga stvaralaštva u cjelini (Mikić Čolić 2021: 138). U želji za što slikovitijim i jednostavnijim opisom žargon se može usporediti s *modom*. Mikić Čolić objašnjava kako se *moda* najčešće opisuje kao popularan stil, odnosno običaj koji prevladava u određenome trenutku, a njezin se omjer mijenja znatno brže nego kultura u cijelosti. Ako se to primijeni na odnos žargona i standardnoga jezika, uočava se da je situacija vrlo slična: dominantni trendovi u žargonu razvijaju se brže i uočljivije nego promjene u standardnome jeziku (Mikić Čolić 2021: 149).

Tri su temeljna plodna postupka u tvorbi žargonizama: *skraćivanje riječi, sufiksacija* te *proširivanje riječi* (Mikić Čolić 2021: 138). U jeziku žargona, osim posve novih tvorbi, česte su i semantičke posuđenice. Ponekad se starim značenjima dodaju nova. U tim je primjerima ponajviše imenica, ali i relativno velik broj pridjeva i glagola. Primjerice, kada se kaže da je nešto *zakon*, znači da je odlično, nešto bez čega se ne može (npr. *Psi su zakon.*) (Muhvić Dimanovski 2005: 54).

4.4.1. Sufiksacija

Sufiksna tvorba tvorbeni je način u kojemu se iza osnove jedne riječi dodaje tvorbeni nastavak ili sufiks. Sufiks kao tvorbeni nastavak često se poistovjećuje s gramatičkim (obličnim) nastavkom. Razlika između njih pronalazi se u značenju: sufiksi izražavaju tvorbeno, a nastavci gramatičko značenje riječi (Barić i dr. 1995: 294). Plodne sufikse u žargonu Bugarski (2009) dijeli

na *žargonske* i na *žargonizirane*. Žargonski su oni sufiksi koji su u standardnome jeziku slabo plodni ili neplodni, a to bi u hrvatskome jeziku bili sufiksi: *-iška*, *-oš*, *-ijaner*, *-otka*, *-os* i slični. Žargonizirane sufikse tvorimo sufiksima: *-jak/ -njak*, *-ić*, *-ac*, *-ač*, i sufiks *-ka*. Žargonizirani su sufiksi zapravo žargonski sufiksi koji su tek u tvorbi žargonizama postali plodni (Bugarski 2003: 16–20).

Sufiks -uša

Sufiksom *-uša* imenice se izvode od imenica, pridjeva i glagola s različitim značenjima te je često riječ o stilski obilježenim riječima. Osobito su stilski obilježene novotvorenice. Sufiks *-uša* ženski je sufiks, a izvedenice imaju većinom pejorativno značenje ženske osobe (*šalteruša*, *sponzoruša*, *posvuduša*, *škoruša*), ali mogu se odnositi i na pripadnike obaju spolova (*čmaruša*). Sufiks se uz imenovanje ženskih osoba upotrebljava i za imenovanje hrane (*podriguša*, *dočekuša*) te odjevnih predmeta (*pederuša*). Iako se sufiks *-uša* kod brojnih autora ne navodi kao jedan od najčešćih sufikasa, njegova uporaba može se pronaći još kod Tome Maretića u primjerima *govoruša* i *pocikuša*. Imenice tvorene tim sufiksom ponovno su oživjele u 21. stoljeću, a njihova je upotreba vezana za žargon. *Širenjem imenica izvedenih sufiksom -uša u upotrebi, od žargona mladih do razgovornoga jezika, taj je sufiks s tvorbenih margina došao u središte pozornosti govornika zbog jake stilske obilježenosti, odnosno evidentne pogrdnosti koju riječi dobivaju njegovim dodavanjem te se može očekivati njegovo daljnje širenje u upotrebi* (Mikić Čolić 2018: 246–247).

Sufiks -ica

Sufiks *-ica* navodi se kao jedan od najplodnijih sufikasa, a imenice kojima se dodaje taj sufiks tvore se od imenskih, glagolskih, pridjevnih, brojevnih i priložnih osnova (Babić 2002: 19–166). Primjer tvorbe žargonizama tim sufiksom jest *noktarica* – ‘osoba koja obavlja manikuru, odnosno higijensku i kozmetičku njegu ruku i noktiju’. Množinskim likom *-ice* tvore se umanjnice od imenica ženskoga roda *e*-sklonidbe koje imaju samo množinske oblike (*škare* – *škarice*), a u žargonu nastaju *stopalice* (‘kratke čarape koje pokrivaju samo stopalo’) (Domorad 2019: 18–19).

Sufiksi -oš/-os i -aroš

Sufiks *-aroš* koristi se pri tvorbi imenica od glagola i imenica te je najčešće stilski obilježen (npr. *cajkaroš*, *zicaroš*). Tim sufiksom završavaju izvedenice tvorene od osnovnih imenica koje ne

završavaju na *-ar*, a ako završavaju, ne postoji semantička veza s izvedenicom na *-aroš* (Babić 2002: 356). Imenice koje završavaju na *-aroš* izvedene su sufiksom *-oš*, a taj se završetak razvio u sufiks *-aroš*. Tim se sufiksom tvore imenice od glagolskih i imeničkih osnova (Babić 2002) Primjeri žargonizama na *-oš*, odnosno *-aroš*, jesu *cinkaroš*, *ženskaroš*, a na *-os* upečatljiv primjer jest *alkos*.

Sufiks *-(iz)acija*

Mikić Čolić (2018) ističe kako je riječ je o sufiksu koji u hrvatski jezik dolazi pod utjecajem engleskog jezika, a zbog prestiža koje imaju engleske posuđenice sufiks se sve više počinje dodavati i domaćim osnovama. Sufiksom *-(iz)acija* izvedene su imenice načinjene od imeničkih osnova. Treba primijetiti da takvi žargonizmi sa sufiksom *-(iz)acija* dobivaju značenjsku nijansu koja se ne može primijetiti kod starijih riječi izvedenih tim sufiksom: *Apartmanizacija* bez granica: HDZ-ov zakon za *betonizaciju* obale. Naglašava kako se njegovom upotrebom postiže stilska raznolikost u odnosu na druge stilove te doprinose izazovnosti naslova jer su upadljivi i snažni. Nosi i negativan predznak koji je posljedica takvih društvenih stavova o procesima koji su opisani u primjeru. Imajući u vidu pejorativnost koja se ne primjećuje kod većine starijih sufikasa, kod ovog je sufiksa došlo do semantičkog pomaka, odnosno do žargonizacije (Mikić Čolić 2018: 247–248).

4.4.2. Skraćivanje

U današnjem svijetu i tehnološkom okruženju vidljivo je da je došlo do porasta uporabe skraćenica koje su postale jednom od važnih razvojnih tendencija suvremenog jezika (Mikić Čolić 2018: 244). Skraćivanje riječi izvodi se *stapanjem*, *univerbizacijom*, *skraćivanjem u kombinaciji sa sufiksacijom*, *rezanjem* te *tvorbom skraćenica*, a svima je zajedničko nastojanje da se izraz ekonomizira, ponajviše zbog brzine koja je postala načinom života (Pintarić 2010: 100–101).

a) Stapanje

Stapanje podrazumijeva pridruživanje dvaju ili više dijelova riječi ili cijelih riječi u novu riječ. *Stopljenice* objedinjuju polazišne riječi, odnosno dio fonetskog materijala dviju ili više riječi stapa se u novu riječ, a pri tome može doći do glasovnoga preklapanja (Mikić Čolić 2015: 27).

Stopljenice su stekle poprilično veliku popularnost u široj javnoj uporabi, a riječ je o postupku koji je preuzet iz engleskog jezika. U hrvatskom se jeziku dijele prema tri tipa (Mikić Čolić 2018: 238):

1. stopljenice nastale od prvog dijela prve i drugog dijela druge riječi (banka + automat > *bankomat*, čoksa + Božić > *čoksić*)
2. stopljenice nastale uključivanjem jedne ili obje riječi u cijelosti u novu riječ, pri čemu može doći do glasovnog preklapanja (rad + alkoholičar > *radoholičar*, web + seminar > *webinar*)
3. stopljenice u kojima je dio jedne riječi umetnut u drugu riječ koja ostaje netaknuta (*štrumfastično*, *Krašotice*, *bananaccino*, *wellnesstinovo*).

To je postupak koji se često koristi u marketingu i medijima jer omogućava gledateljima ili slušateljima da brzo zapamte određeni reklamirani proizvod. Jedan je strukturni tip *stopljenica* posebno izražen u marketingu, a riječ je o *letrističkim postupcima*, primjerice, (sretan) *Boschić* (Bosch + Božić) (Mikić Čolić 2018: 239). Razumljivost i čestotnost stopljenice ovisi o kontekstu u kojem se upotrebljava te o količini fonološkoga materijala riječi koje su polazišne. *Stopljenica* je lakše razumljiva kada je u nju uključeno više fonološkoga materijala polazišnih riječi (Mikić Čolić 2015: 30).

b) Univerbizacija

Univerbizacija predstavlja *posupak skraćivanja dvočlanih izraza u jednu izvedenicu* (Pintarić 2010: 100), a obuhvaća i sjedinjuje skraćivanje i sufiksaciju. Najplodniji sufiksi u navedenom postupku jesu sufiksi *-jak/-njak*, *-ac* te *-ka* (Mikić Čolić 2018: 240).

Sufiks *-jak* najčešće se pojavljuje pri tvorbi izvedenica od pridjeva koji završavaju na *-n*, a sufiksom *-njak* prisutan je kod izvedenica koje proizlaze iz imeničkih, pridjevnih i glagolskih osnova. Tvorba tim sufiksima rezultira univerbiziranim riječima kojima je stilska vrijednost promijenjena (Mikić Čolić 2018: 240). Mikić Čolić (2018) kao primjer tvorbe tim sufiksima navodi lekseme *električnjak*, *robnjak*, *pornjak*, *stambenjak* i sl.

Sufiks *-ac* jedan je od najplodnijih sufikasa kojima se tvore novi leksemi (Barić i dr. 1995). Mikić Čolić (2018) ističe kako se sufiksom *-ac* tvore leksemi od pridjevnih osnova koje su preuzete iz latinskoga jezika, odnosno osnove riječi na *-ivan*, *-alan* i *-aran*. Kao primjer navodi oblike *depresivan* i *agresivan* u kojima se gubi *-n*, dodaje sufiks *-ac* te nastaju primjeri *depresivac* i *agresivac* (Mikić Čolić 2018: 241).

Sufiksom *-ka* nastaju primjeri *kontrolka*, *totalka*, *profilka* i *bolonjka*. Mikić Čolić (2018) navodi kako za datiranje tvorbe žargonskih oblika na *-ka* može poslužiti primjer *matorka*. Matorka je označavala staru ženku u živadi, a pretpostavlja se da su upravo od takvih oblika semantičkim pomakom nastali suvremeni žargonski oblici (*matorac*, *matorka*: ‘star muškarac, žena’)“ (Mikić Čolić 2018: 242).

c) Tvorba skraćenica i rezanje

Tri su modela nastanka skraćenica u hrvatskome jeziku: skraćenice nastale uzorkom početnih slova, skraćenice nastale uzorkom početnih slogova te skraćenice nastale kombinacijom prethodna dva uzorka. Mikić Čolić (2018) navodi kako određene skraćenice ne odgovaraju ponuđenim modelima, već se može govoriti i o *suglasničkom* uzorku. Suglasnički uzorak podrazumijeva ispuštanje samoglasnika iz riječi ili izraza te tako nastaju oblici *nmg* („ne mogu“), *fb* („Facebook“), *dns* („danas“) i sl. (Mikić Čolić 2018: 244). Takav model skraćivanja često se koristi u žargonu. Postupak rezanja naziva se i *rezanje u živo*, a podrazumijeva skraćivanju koje je većim dijelom prisutno na supstandardnim jezičnim razinama, npr. žargonu. Za postupak skraćivanja rezanjem karakteristično je javljanje reza neovisno o slogovima. Riječi se režu slobodno te se često ne uklapaju u tvorbeni sustav određenoga jezika (Muhvić Dimanovski 2001). Riječ je doslovno o rezanju fonološkog materijala i teško je odrediti uzorak prema kojemu bi se odbacivali zadnji dijelovi riječi. Pri rezanju slogovna se granica ne poštuje te se iskorištava onoliko fonološkoga materijala koliko je potrebno da bi se zadržalo osnovno značenje riječ. Na granicu slogovnog uzorka i rezanja mogu se uvrstiti primjeri *odg* (odgovoriti), *nezz* (ne znam), *pozz* (pozdrav), *pon* (ponedjeljak), *por* (poruka), a primjeri rezanja jesu *bespla*, *kaf*, *brija*. (Mikić Čolić 2018). U hrvatskom jeziku najviše je *apokopa*, riječi koje su nastale skraćivanjem jednoga ili više slova ili glasova na kraju riječi, nešto manje *afereza*, riječi koje su nastale skraćivanjem jednoga ili više slova ili glasova na početku riječi te tek nekoliko kontrakcija, to jest kombinacija *apokopa* i *afereza* (Muhvić Dimanovski 2001). Tim se postupkom brže i ekonomičnije prenose poruke, stoga je čest u govoru mladih ljudi, a osobito je prisutan na društvenim mrežama. Bez obzira na ekonomičnost koja se dobije rezanjem, taj je postupak vrlo važno promatrati i kao oblik jezičnog ludizma i kreativnosti (Mikić Čolić 2018: 245).

4.4.3. Proširivanje

Iako se suprotstavlja postupku skraćivanja, proširivanje riječi pridonosi slikovitosti, jednoj od najvažnijih funkcija žargona. Primjeri proširavanja riječi jesu: *gužvara*>gužva, *mrakača*>mrak, *filmčina*>film i sl. Svi ti primjeri mogu se upotrebljavati i bez sufiksa, no njihovo je značenje u tom slučaju stilski manje obilježeno. Dodavanje sufiksa doprinosi emotivnom pojačavanju značenja, iako nema utjecaja na promjenu samog značenja (Mikić Čolić 2018: 248–249).

Žargon i standardni jezik ne mogu funkcionirati jedan bez drugoga te jedan drugome služe za razmjenu gramatičkoga, odnosno tvorbenoga materijala i uzoraka, dok s druge strane žargon kao najvitalniji dio jezika služi za popunjavanje praznih mjesta u rječniku standardnoga ili općega jezika (Mikić Čolić 2021: 150). Uz tri najčešća postupka potrebno je istaknuti i važnost semantičke neologizacije, osobito u žargonu.

4.4.4. Semantička neologizacija

Semantičke posuđenice ili *neosemantizmi* čine važnu skupinu među neologizmima. Vrlo se često već postojećim leksičkim jedinicama pridodaju novi sadržaji povećavajući tako broj značenja (Muhvić Dimanovski 2005: 102). Ljudska komunikacija svakodnevno nameće potrebu da se jezične osobine prilagode čovjekovu izvanjezičnom svijetu (Kuna, Mikić Čolić 2017: 79–80). Semantičke posuđenice često su sredstvo izražavanja novih pojmova i bilo bi teško pronaći jezik koji se njima nije poslužio (Muhvić Dimanovski 2005: 102). Dodajući novo značenje postojećim jedinicama, jezik čuva izvornost na planu izraza, ali se značenjski obogaćuje. Važno je istaknuti da promjena značenja ne utječe na njegov glasovni oblik (Muhvić Dimanovski 2005: 94). Nova značenja riječi povezana su s novim pojavama i pojmovima te na taj način ukazuju na važnost sociokulturnoga konteksta, a u procesu nastanka i prihvaćanja novih riječi važnu ulogu ima svaki govornik pojedinačno (Kuna, Mikić Čolić 2017: 82–83). Svaki leksem predstavlja kombinaciju značenjskih, morfosintaktičkih i fonoloških obilježja. Istraživanjem stare i nove rječničke građe i pronalaženjem primjera semantičkih neologizama, vidljivi su određeni smjerovi promjena njihovih značenja tijekom naznačenog razdoblja. Primjeri upućuju na veće tematske cjeline kao što su čovjekov izgled (*daska, linija*), prostor življenja i boravljenja (*spavaonica, džep, pojas, stan, klupa*), materijalna i duhovna dobra (*ruho, zemlja, blago, seljanka, plod*), hrana (*pahuljice, mačje oči*), nove društvene uloge i karakterne osobine (*krtica, jazavac, gusar, zvijezda*), javno djelovanje

(operacija, reketarenje, rešetanje), mjesta moći, zakona i kriminala (podzemlje, Markov trg, Pantovčak) te mjernih i novčanih jedinica (kuna, lipa, tesla, deka, lakat). Opisani semantički neologizmi odlično prikazuju društvene, gospodarske i kulturne promjene koje su se događale, a iz kojih se mogu iščitati uzroci semantičkih promjena, mehanizmi kojima nastaju te posljedice tih promjena (Kuna, Mikić Čolić 2012: 42). Semantički pomaci odvijaju se na područjima koja su bliska čovjekovoj svakodnevnici, stoga se smjer širenja novih značenja ide od intimnih krugova, profesionalnih i socijalnih skupina do prodora u javni jezik (Muhvić Dimanovski 2004: 94–95). Prema Mikić Čolić (2021) proučavanje ustroja polisemnih struktura nameće dva kriterija za analizu semantičkih neologizama:

- 1.) mehanizmi na temelju kojih se jedan izraz pripisuje različitim sadržajima
  - metafora, odnosno sličnosti koje govornici uočavaju između dvaju koncepata
  - metonimija, odnosno bliskost koja često može biti stvarna
- 2.) smjer semantičkih promjena
  - generalizacija značenja
  - specijalizacija značenja (Mikić Čolić 2021: 221).

Iako su semantički neologizmi često sredstvo izražavanja novih pojmova, zbog svoje su neupadljivosti i neagresivnosti ponekad u drugom planu u odnosu na formalne neologizme (Kuna, Mikić Čolić 2012: 37). Bez obzira na takav položaj u svakome jeziku leksički fond obogaćuje se semantičkim neologizmima. Uzrok plodnosti semantičke tvorbe trebalo bi tražiti u *ekonomičnosti*, ali osobito u *jezičnoj kreativnosti* kojoj govornici teže u slobodnoj i spontanoj komunikaciji (Kuna, Mikić Čolić 2017: 91).

5. SEMANTIČKE PROMJENE

5.1. Uzroci semantičkih promjena

Govornici svoje jezično znanje oblikuju na temelju informacija koje primaju u komunikacijskome procesu. U takvom modelu komunikacija se shvaća kao nasumičan odabir dvaju članova govorne zajednice od kojih je jedan govornik, a drugi sugovornik. Govornik odabire pojedino značenje iz niza značenja s kojima je upoznat i prenosi ga svome sugovorniku. Neuspješna komunikacija rezultira učenjem, odnosno širenjem semantičke promjene (Mikić Čolić 2021: 97–98).

Proučavajući uzroke semantičkih promjena najčešće se govori o jezičnim, povijesnim i društvenim uzrocima. Jezični uzroci predstavljaju kognitivno jezične uzroke koji obuhvaćaju potrebu za mentalnim procesuiranjem svijeta te utjecaj jezičnih struktura, odnosno česte uporabe određenih jezičnih konstrukcija na oblikovanje novih jezičnih jedinica, značenja i koncepata (Raffaelli 2009: 154). Osim unutarjezičnim razlozima promjene u jeziku potaknute su i aktivnim sudionicima u jezičnome procesu koji u interakciji s govornicima oblikuju nove jezične obrasce i značenja. Semantička promjena zapravo je rezultat načina na koji pojedinci rabe svoj jezik, a takav pristup jezičnim promjenama može se označiti kao kulturno-evolucijski (Mikić Čolić 2021: 96).

Povijesni uzroci označavaju promjene u izvanjezičnom svijetu, promjene ideja, koncepata, pojavljivanje novih predmeta, aktivnosti i oblika života. Promjene u svijetu vrlo su jasno vidljive u promjeni mjernih jedinica, npr. leksemi *palac*, *lakat* i *stopa* doživjeli su pad čestotnosti (Mikić Čolić 2012: 44). Uvođenjem *eura* kao glavne valute u Hrvatskoj pad čestotnosti doživljavaju i primjeri *kuna* i *lipa*. Navedene se promjene odnose na inovacije u postojećem svijetu, društvu i kulturi, na novitete koje govornici konceptualiziraju i imenuju, stoga se može govoriti o *inovativnim uzrocima* jer su novosti u stvarnom svijetu začetak promjena na svim jezičnim razinama (Raffaelli 2009: 156–157).

Michel Bréal smatra kako je uzrok takvih promjena upravo činjenica da riječi imaju tendencije i namjere. Ponajprije govori o pejorativnoj tendenciji riječi koja je rezultat obilježja ljudske naravi koje potiče zataškavanje, poroke i krivnju te uvijek prvo vidi ono što je negativno. Navodi i da pojedine riječi imaju melioracijsku tendenciju, ali takvu tendenciju smatra lažnom te iznosi kako je ona rezultat lažne pristojnosti i uglađenosti. Neke riječi dobivaju pozitivnije značenje samo kako bi se ljepše „upakirale“ i kako bi se prikrio element neslaganja. Uz te dvije suprotne tendencije postoji i ona treća, tendencija poravnavanja. Ona podrazumijeva sklonost generaliziranju nečega što je prije koristila manjina (Bréal 1964: 99).

Neovisno o vrsti uzroka svi oni aktiviraju pojedine mehanizme promjena (Raffaelli 2009: 157).

5.2. Mehanizmi promjena

Metafora i metonimija najznačajniji su procesi koji pridonose stvaranju konceptnih inovacija i širenju semantičkih struktura (Raffaelli 2009: 77). Tumače se kao načela strukturiranja čovjekova konceptualnog sustava te kao kognitivni procesi koji pomoću postojećih koncepata utječu na stvaranje novih (Mikić Čolić 2021: 221). Metafora i metonimija dio su i svakodnevnog govora čije središte nije u jeziku, nego u načinu na koji govornici uspoređuju dva naoko nepovezana koncepta prenoseći obilježja jednoga na drugi. One utječu na način uporabe jezika te su važne zbog brojnih značenja koja se pomoću njih mogu ostvariti. Pri nastanku novih metafora i metonimija govornici svoje interese kombiniraju sa znanjem, temom, društvenim i kulturnim okolnostima te fizičkim okruženjem (Kuna, Mikić Čolić 2017: 87).

Semantičke se promjene značenja mogu ostvarivati i u dva različita smjera, odnosno značenje riječi se može *specijalizirati* tj. suziti ili *generalizirati* tj. proširiti (Kuna, Mikić Čolić 2012: 50).

5.2.1. Metafora

Metafora je kroz povijest promatrana kao retorička figura koje je krasila pjesničke tekstove. Nije pripadala području svakodnevnoga govora, a osobito nije bila dijelom znanstvenoga diskursa. Više pozornosti njezinom proučavanju dao je Aristotel koji ju je promatrao kao retoričku figuru kojom se dva pojma uspoređuju na osnovi međusobnih sličnosti. Tvrdio je kako je metafora figura koja je vezana za pojedinu riječ te se sastoji od prijenosa suprotnog logičkoj strukturi jezika. Ipak, on ju je shvaćao tek kao pasivnu retoričku figuru koja izražava postojeću objektivnu sličnost, ali ne i kao aktivnu figuru koja tu sličnost može proizvesti (Mićunović 2019: 7).

Proširenje značenja metafore dogodilo se tek u 20. stoljeću kada je Roman Jakobson pokušao objasniti način na koji jezik djeluje te je, oslanjajući se na strukturalističke analize Ferdinanda de Saussurea, utvrdio da se povezivanje koncepata događa na dva načina: koncepti se povezuju po *načelu sličnosti* ili *izravne suprotnosti (metafora)* te se koncepti povezuju po načelu *prostorne ili vremenske bliskosti (metonimija)* (Mićunović 2019: 9).

Iako se smatra da je strukturalistička lingvistika metaforu i metonimiju isključivo vezala uz jezik i stil, Jakobsonovo proučavanje afazije usmjerilo je razumijevanje metafore i metonimije kao pojavnosti koje su i dijelom ljudskoga uma, a to je prepoznala i kognitivna lingvistika (Raffaelli 2015: 177)

Razvojem kognitivne lingvistike metafora se počela tumačiti kao karakteristika ljudskog procesa mišljenja koja olakšava točnije izražavanje i komuniciranje. Više ne predstavlja samo jezični izraz, već postaje i metaforički koncept koji se nalazi u svijesti čovjeka i koji se može izraziti na više načina. Formativni učinak metafore postaje važniji u odnosu na njezinu figurativnost (Mičunović 2019: 11). Kognitivna lingvistika metaforu i metonimiju vidi kao kognitivne mehanizme koji uvjetuju oblikovanje našega pojmovnog sustava, a svojstvene su i pojmovnim i jezičnim strukturama (Raffaelli 2015: 177). Značenja pojedinih riječi više se ne prepoznaju kao metaforička. Primjerice govornik hrvatskoga jezika imenicu *tjeskoba* neće povezati s pridjevom *tijesan*, iako je imenica iz njega izvedena. Radi se o imenici koja se odnosi na osjećaj ili stanje, a nastala je od riječi koja se odnosi na fizička ili prostorna obilježja (Raffaelli 2015: 171).

Poznati primjeri novih riječi stvorenih metaforom jesu i brojni nazivi iz područja računalne tehnologije: engl. *mouse*, *virus*, *bug*, *window*, *loop* i sl. Većina je tih naziva u obliku prevedenica i semantičkih posuđenica preuzeta u druge jezike. U hrvatskom jeziku tako postoje *miš*, *virus*, *stjenica*, *prozor* i *petlja* (Muhvić Dimanovski 2005: 105). Metaforičko preklapanje ukazuje na razumijevanje jedne domene iskustva pomoću drukčije domene, odnosno preklapanje iz izvorne u ciljnu domenu. To preklapanje čvrst je dio ljudskog konceptualnog sustava. Takvim metaforičkim preklapanjem mogu se protumačiti leksemi *zvijezda*, *podzemlje* i *plod* (Mikić Čolić 2012: 48).

Mikić Čolić (2021) navodi primjere:

„...**podzemlje** je sad u prvom redu usmjereno na pranje novca“

„...nakon što su glazbenik i bivša **zvijezda** *Baywatcha*“

„A takvo je razmišljanje zapravo **plod** poraza...“

Tako se označeni semantički neologizmi mogu protumačiti konceptualnim orijentacijskim metaforama LOŠE JE DOLJE (podzemlje), DOBRO JE GORE (zvijezda) te metaforom IDEJE SU BILJKE (plod) (Mikić Čolić 2021: 221).

Metafora se tumači razumijevanjem jedne kognitivne domene pomoću neke druge domene, a te se domene nazivaju izvornom i ciljnom domenom. Izvorna domena predstavlja pozadinu za razumijevanje ciljne domene. Tako su u metaforama LJUBAV JE RAT i VRIJEME JE NOVAC LJUBAV i VRIJEME ciljne domene koje se razumiju tek u odnosu na RAT i NOVAC (Raffaelli 2009: 78). Općenita podjela razlikuje *strukturne*, *orijentacijske* i *ontološke* metafore. Kod *strukturnih metafora* struktura ciljnog koncepta bazira se na strukturi izvorišnog koncepta, kao u primjerima ŽIVOT JE PUTOVANJE, VRIJEME JE KRETANJE. Kod *orijentacijskih metafora* cijeli se sustav pojma ciljnog koncepta organizira prema sustavu pojmova izvorišnog koncepta – ZDRAVLJE JE GORE, SMRT JE DOLJE, SREĆA JE GORE, TUGA JE DOLJE. *Ontološke metafore* nastaju konkretizacijom apstraktnog i na temelju iskustva s fizičkim entitetima, emocije, događaji i aktivnosti preuzimaju karakteristike fizičkih entiteta i tvari, primjerice UM JE KOMPLEKSAN/SLOŽEN OBJEKT (Mičunović 2019: 22–23).

Metafora je jedan od ključnih čimbenika u motivacijskim odnosima među značenjima. Riječ je o uobičajenom sredstvu u žargonu koje omogućuje govornicima da pri susretu s nekim novim predmetom ili pojavom posegnu za značenjem onoga što im je već poznato. Ona je utkana u način ljudskoga izražavanja i zasigurno je jedna od važnijih kreativnih snaga jezika (Raffaelli 2015: 173).

5.2.2. Metonimija

Kövecses i Radden (1998: 39) određuju metonimiju kao kognitivni proces u kojemu jedna pojmovna cjelina, tzv. sredstvo, pruža mentalni pristup drugoj pojmovnoj cjelini, tzv. cilju, i to unutar iste domene tj. idealiziranoga kognitivnoga modela. Metonimijski izrazi mogući su iz razloga što postoji metonimijska povezanost na pojmovnoj razini. To upućuje na činjenicu da jedan pojam možemo razumjeti pomoću njemu bliskoga pojma. U tvrdnji *Dvorana je bila puna novih lica*, imenica *lice* služi za razumijevanje čovjeka u cjelini. Razlika u odnosu na tumačenje metafore jest u tome što se metonimija odvija unutar matrice domena ili idealiziranoga kognitivnog modela (Raffaelli 2015: 180). Metonimija je vidljiva i u primjerima poput *plave kacige/plavi šljemovi*, *bijeli/plavi okovratnici* djelatnici u administraciji/proizvodnom pogonu). Umjesto

institucije ili proizvoda ponekad se rabi mjesto gdje se ta institucija nalazi ili gdje se proizvod stvara: *Wallstreet* = newyorška burza, *East River* = Ujedinjeni narodi (Muhvić-Dimanovski 2005: 104). Druge su vrste metonimije onimizacija i eponimizacija. Onimizacija označava nastanak vlastitih imena od općih imenica. Primjeri su *Dunja* i *Jagoda* kao vlastita imena nastala od općih naziva za istoimene vrste voća. Eponimizacija predstavlja obrnut proces u kojem se poopćavaju vlastita imena, npr. leksem *einstein* koji označava inteligentnu osobu. Često se i robne marke koriste kao opća imenica: npr. naziv *kalodont* za zubnu pastu ili *nesica* – *Nescafe*, naziv koji se danas rabi za sve vrste instant napitka od kave, bez obzira na robnu marku (Muhvić Dimanovski 2005: 105). U primjeru *Škola je uložila prigovor*. ili kada učenika pita drugog učenika *Jesi li ponio matematiku?* riječi *škola* i *matematika* imaju metonimijski motivirano značenje. U tom slučaju škola ne predstavlja zgradu, već se odnosi na dio ljudi koji donosi odluke i može ulagati prigovore. Isto se tako matematika ne odnosi na cijelu disciplinu, već na pribor koji je potreban na nastavi (Raffaelli 2015: 172).

5.2.3. *Specijalizacija i generalizacija značenja*

Specijalizaciju i *generalizaciju* kao kognitivne mehanizme navodi već Franz Boas 1911. godine. Uspoređivao je indijanske jezike u području Vancouvera s indoeuropskim jezicima te je zaključio da jezične strukture indijanskih jezika u velikoj mjeri određuju mogućnosti mentalnoga procesuiranja izvanjskoga svijeta. Navodio je primjere pomoću kojih je zaključio da govornici nekih indijanskih jezika ne mogu generalizirati apstraktne pojmove te da teško o njima razmišljaju. Navodi primjer imenice *oko* koja se u pojedinim indijanskim jezicima mora pojavljivati s nekom posvojnomo riječju. Govornici tih jezika nikada ne bi izrekli rečenicu „Oko je organ.“, već samo izraz „Oko je sredstvo za gledanje.“ jer je organ previše apstraktan pojam da bi ga konceptualizirali. Stoga zaključuje da su *generalizacija* i *specijalizacija* procesi mišljenja koji su uvjetovani jezičnim strukturama i mogućnostima izražavanja, ali i potrebama samih govornika (Raffaelli 2009: 161)

Pojedine riječi mogu u određenim kontekstima poprimiti terminološku vrijednost te to značenje imati samo u toj grani znanja. Dobar primjer specijalizacije jest riječ *operacija*, koja u medicini ima suženo, odnosno specijalizirano značenje (Mikić Čolić 2021: 223) te primjer *osoblje* u

značenju konobara (Kuna, Mikić Čolić 2017: 88). Suprotan proces jest *generalizacija*, odnosno proširenje značenja. Vidljiva je u primjerima *glista*, *štipić* i *čačkalica* pri označavanju mršave osobe (Kuna, Mikić Čolić 2017: 88) te u primjeru *frizirati*.

Mikić Čolić (2021) donosi primjer rečenice:

„...drugi će **frizirati** kapljicom tobasco-umaka.“

Osnovno je značenje glagola *frizirati* „urediti, njegovati frizuru“, no metonimizacijom je prošireno te može označavati i „preuređenje čega za javnost“, odnosno „krivotvorenje, prepravljavanje čega“ čime je značenje toga glagola znatno prošireno. Jedna od najčešćih semantičkih promjena jest proširenje značenja od konkretnoga prema apstraktnomu. To pak značenjski osiromašuje riječ, odnosno smanjuje njezinu obavijesnost (Mikić Čolić 2021: 223). Riječ *lega*, „pouzdan indikator pripadnosti osječkog govornom (i identitskom) krugu“ (Kuna, Mikić Čolić 2017: 89), također je primjer riječi koja je sekundarno nastala proširivanjem značenja.

Specijalizaciju i generalizaciju treba klasificirati kao mehanizme jer su obje načini mentalnoga procesuiranja izvanjezičnog svijeta (Raffaelli 2009: 162).

5.2.4. Analogija

Četirima temeljnim mehanizmima Geeraerts priključuje i *analogiju*. Pri tome se podrazumijeva da promjena koja je zahvatila semantičku strukturu jednog leksema zahvaća i semantičku strukturu njemu značenjski bliskoga leksema (Raffaelli 2009: 162).

Pridjevi *ljut* i *žestok* dijakronijski pokazuju to načelo funkcioniranja. Oba se leksema od prvih potvrda u 16. i 17. st. pojavljuju u istim sintagmama; u domeni „okus“ pojavljuju se uz imenicu *ocat* te u sintagmama *ljuta rakija* i *žestoko piće*. U domeni „ratovanje“ bili su zamjenjivi imenicama protivnik, *neprijatelj*, *rat*, *boj*, a u domeni „oružje“ imenicama *strijela*, *ruka*, *mač*. Dijakronijska semantika trebala bi utvrditi koji je leksem prvi razvio određeno značenje, a koji je analogijom kasnije došao do istoga značenja. Tako se može zaključiti da je *žestok* analogijom prema *ljut* razvio značenje „divlji“, npr. u primjerima *ljuta/žestoka zvijer*, *ljuti/žestoki vuci* i sl. Dokazi za to prisutni su u etimološkim podacima. Budući da je etimološko značenje staroslavenskoga *ljutъ* povezano sa „strašan“, „divlji“, „zao“, a značenje staroslavenskoga *žestokъ*

s „tvrđ“, može se zaključiti da je *žestok* analogijom prema *ljut* razvio značenje „divlji“, a ne obrnuto (Raffaelli 2009: 162–163). Proširivanje značenja često nastaje analogijom koja podrazumijeva percepciju sličnosti između referenata. Svaka sličnost može postati temelj za analoško povezivanje, odnosno promjenu te izvor novoga značenja pri čemu se apstraktni koncepti i procesi najčešće povezuju s konkretnima (Kuna, Mikić Čolić 2017: 88). Temeljno značenje riječi povezano je sa značenjem neke druge riječi na takav način da se, analogijom, ta značenja mogu povezati.

Dobar primjer predstavlja leksem *glava*; u izrazu *glava obitelji* podrazumijeva vezu koja se ostvaruje na način: ono što je *glava* tijelu, to je otac obitelji (Mikić Čolić 2021: 223). Analogija podrazumijeva da jedna jezična struktura oponaša procese koji su zahvatili njoj blisku jezičnu strukturu. Utjecaj stranih riječi na domaće riječi funkcionira upravo prema takvom mehanizmu analogije. *Miš, prozor, pametan* te mnogi drugi leksemi u hrvatskom jeziku svoja su metaforička značenja razvili analogijom prema engleskim riječima *mouse, window* i *smart*. (Raffaelli 2009: 164). Budući da se opisane promjene većinom događaju pod inojezičnim utjecajima, smatra se da se takvo pridruživanje novoga sadržaja postojećemu izrazu može smatrati oblikom *semantičkoga kalkiranja*. Svaka inovacija u jeziku za koju je dokazano da je nastala prema stranome uzoru, a ne uključuje formalnu inovaciju, smatra se *semantičkim kalkom*. U pitanju je intervencija koja ne zadire u unutarjezične zakonitosti i ne remeti odnose u jezičnome sustavu (Mikić Čolić 2021: 223). Analogija se u okviru kognitivne lingvistike promatra i kao kognitivni mehanizam, proces koji govornicima omogućuje uočavanje ili prepoznavanje postojećih obrazaca kategorizacije te njihovu primjenu na nove i bliske pojavnosti (Raffaelli 2009: 163).

5.2.5. Klasifikacija mehanizama

Metafora, metonimija, specijalizacija i *generalizacija* mehanizmi su koji djeluju na pojedinačnu semantičku strukturu i omogućuju njezino proširenje i preustroj. Ti kognitivni mehanizmi djeluju iznutra na strukturiranje pojedinačnih koncepata. S druge strane, *analogija*, koja pretpostavlja postojanje barem dvaju bliskih konceptno-jezičnih materijala, djeluje izvana te potiče aktiviranje *metafore, metonimije, generalizacije* ili *specijalizacije* kod *leksema 1* ako je neki od tih mehanizama primjerice aktiviran i kod *leksema 2* (Raffaelli 2009: 164).

Unutarnje mehanizme Raffaelli (2009: 165) dijeli na *primarne* (metafora i metonimija) i *sekundarne* (generalizacija i specijalizacija). *Primarni mehanizmi* podrazumijevaju neposredno povezivanje dvaju koncepata na temelju sličnosti ili bliskosti, a *sekundarni mehanizmi* nužno pretpostavljaju metaforički ili metonimijski pomak, a novonastali koncept ili značenje ima širu ili užu strukturu (Mikić Čolić 2021: 224).

Metafora i metonimija razlikuju se od *specijalizacije* i *generalizacije* tako što se one ne pojavljuju kao rezultat postupne i neprimjetne promjene u različitim kontekstima, nego su rezultat trenutnog prijenosa imena s jednoga objekta na drugi (Kuna, Mikić Čolić 2012: 50).

Tradicionalno i kognitivnolingvističko shvaćanje mehanizama promjene imaju temeljnu dodirnu točku, ali i točku u kojoj se razilaze. Breal (1964) *metaforu, metonimiju, generalizaciju i specijalizaciju* smatra mehanizmima semantičkih promjena, dakle čimbenicima koji utječu na ustroj semantičke strukture leksema. S druge strane, kognitivna lingvistika te izvore tumači kao kognitivne procese, odnosno mehanizme koji ponajprije utječu na strukturu koncepata koja se odražava u semantičkoj strukturi leksema (Raffaelli 2009: 165–166).

5.2.6. Razdioba

U kognitivnolingvističkom opisu mehanizama izostavljen je jedan mehanizam koji utječe na odnose među leksemima. Riječ je o razdiobi, mehanizmu koji utječe na dijakronijski odnos dvaju ili više sinonima, a podrazumijeva da se sinonimi bliske semantičke strukture s vremenom počinju značenjski razlikovati. Dijakronijski gledano, razdioba omogućuje sinonimima opstanak u jezičnome sustavu; oni zbog određenih značenjskih razlika ne istiskuju jedan drugog. Kao kognitivni mehanizam doprinosi bogatstvu čovjekovih konceptualnih struktura potičući razlikovanje među konceptima i njihovo međusobno razgraničenje, stoga je razdioba u jednom aspektu sukladna analogiji. Također je izvanjski mehanizam jer ne djeluje na pojedinačni konceptualno-jezični materijal, već između dvaju materijala ili dvaju leksema te potiče aktiviranje nekoga drugog, različitog unutarnjeg mehanizma. Važno je naglasiti da je svrha njezina djelovanja suprotna djelovanju analogije. Analogija potiče stvaranje istih mehanizama kod dvaju konceptno-jezičnih materijala, dok razdioba potiče aktiviranje različitih ili različito usmjerenih mehanizama (Raffaelli 2009: 166–167).

Posljedica semantičkih promjena riječi jest polisemija jer svaka riječ uz staro dobiva i novo značenje, pri čemu se vrlo rijetko događa da se staro značenje potpuno izgubi iz uporabe pod

pritiskom novoga. Polisemija se smatra jednom od ključnih pojava u semantici koja je u različitim lingvističkim razdobljima i školama tijekom dvadesetoga stoljeća integrirala jezikoslovce svojim neodređenim položajem na razmeđu jezičnoga sustava i konteksta, odnosno jezične uporabe (Mikić Čolić 2021: 100).

6. POLISEMIJA

Polisemija je najznačajnija posljedica semantičkih promjena jer svaka riječ uz svoje staro značenje dobiva i novo, a rijetkost je da se to staro značenje u potpunosti izgubi (Kuna, Mikić Čolić 2012: 46). U pitanju je jedna od ključnih pojava u semantici koja je u različitim lingvističkim razdobljima i školama integrirala jezikoslovce svojim neodređenim položajem na granici jezičnoga sustava i konteksta (Kuna, Mikić Čolić 2017: 90). Ona omogućava govorniku racionalnu i ekonomičnu uporabu postojećega leksičkog blaga tako da ponekim leksemima pridodaje nova značenja (Raffaelli 2015: 183). Riječ je o složenoj semantičkoj strukturi jednog leksema koja u velikoj mjeri ovisi o kontekstu, starosti riječi te njezinoj uporabnoj frekvenciji. Kontekst je taj koji određuje značenje, a s obzirom na to da je broj konteksta otvoren, otvoren je i broj značenja polisemne riječi (Kuna, Mikić Čolić 2012: 46). Točnije, što je riječ starija i što joj je veća uporabna frekvencija, to je veća mogućnost proširenja značenja (Tafra 1986: 336–337).

Lyons (prema Mikić Čolić 2021) utvrđuje nekoliko kriterija koji trebaju biti zadovoljeni da bi riječ bila polisemna: značenja polisemne riječi moraju biti okupljena oko temeljnoga značenja iz kojega se generiraju ostala, značenja polisemne riječi moraju biti etimološki povezana te moraju pripadati istoj sintaktičkoj kategoriji. Prvi od ih kriterija predstavlja definiciju polisemije, dok se druga dva najčešće smatraju kriterijima za razgraničavanje polisemije i homonimije (Mikić Čolić 2021: 100). Važno je naglasiti kako polisemiju ne uzrokuje svaki semantički pomak; važno je razgraničiti takve strukture od okazionalnih prijenosa značenja. Kuna i Mikić Čolić (2017) navode primjer *lokativ* u značenju „konzumacija alkohola“. U tom je primjeru uspješno iskorištena glasovna podudarnost spomenutog izraza i glagola *lokati*. Navedeni primjer izvrsno prikazuje težnju pojedinca za kreativnim izražavanjem (Kuna, Mikić Čolić 2017: 90).

6.1. Polisemija u okviru strukturalističke lingvistike

Početak sustavnoga proučavanja polisemije povezuje se s predstrukturalističkom semantikom i Michelom Brealom koji u djelu *Essai de sémantique* (1897) ističe određene vidove funkcioniranja i ustroja polisemnih struktura. Naglašava i kako je polisemija jezična pojava civiliziranih naroda jer čim neka riječ ima više značenja, ona postaje odrazom veće raznovrsnosti intelektualnih i društvenih aktivnosti (Raffaelli 2015: 183). Predstrukturalistička semantika nastojala je što

potpunije i detaljnije opisati polisemiju. Ona se u to vrijeme ponajprije promatrala kao pojavnost koja uvelike ovisi o izvanjezičnim okolnostima, ali i koja je uvjetovana potrebom govornika da jezikom izrazi svoje osjećaje i razmišljanja (Raffaelli 2015:184). Najopsežniji opis ustroja polisemnih struktura u doba strukturalizma dao je É. Benveniste (1966). On naglašava značenjske nijanse kao ključni funkcionalni čimbenik polisemnih struktura. Napominje kako su polisemni leksemi dijelom jezičnog sustava neprestano pod utjecajem uporabe jezika i konteksta u kojima se pojavljuju. Svaka uporaba polisemnog leksema, kao i svako novo kontekstualno okruženje, utječe na nijansiranje postojećih značenja (Raffaelli 2007: 136).

U okviru strukturalističke semantike Ullmann (prema Raffaelli 2007) navodi četiri izvora polisemije:

- a) pomak u značenju
- b) figurativni izrazi
- c) pučka etimologija
- d) utjecaj stranih riječi

Navedeni izvori temeljni su čimbenici koji dovode do stvaranja višeznačnosti leksičkih struktura, a proizlaze iz uporabe leksema u različitim kontekstima, iz uočavanja sličnosti među pojavnostima izvanjezičnoga svijeta, te iz potrebe govornika da pronalaze sličnosti gdje ih nema te iz doticaja među jezicima i njihova međusobnog utjecaja (Raffaelli 2015: 193). Strukturalistička semantika polisemiju, uz sinonimiju i homonimiju, vidi kao jedno od temeljnih pitanja leksičke semantike. Neki joj strukturalistički semantičari pristupaju s dijakronijskog stajališta te se ponajprije zanimaju za uzroke nastanka, dok neki polisemiju promatraju isključivo kao sinkronijsku pojavu te je na taj način i proučavaju unutar konkretne jezične situacije. Saussure jasno razdvaja sinkroniju i dijakroniju te smatra kako razliku treba održati jer dijakronija opisuje susljednosti u jeziku i zanima se za jezične promjene, dok sinkroniju zanima stanje u jeziku i proučava posljedice koje iz promjena proizlaze. Važno je istaknuti kako strukturalizam sustavno odvaja ta dva pristupa polisemiji, dok kognitivna semantika smatra da je nemoguće razdvojiti dijakronijski pristup od sinkronijskog te da se u polisemiji isprepleću i dijakronija i sinkronija (Raffaelli 2015: 186).

6.2. Polisemija u okviru kognitivne lingvistike

Polisemija zauzima mjesto jedne od najčešće razrađivanih i objašnjavanih jezičnih pojava unutar kognitivne lingvistike. Na nju se prestaje gledati kao na izvanjezičnu patološku pojavu koja narušava unutrašnji red jezičnoga sustava i počinje se smatrati znakom „zdravlja“ svih prirodnih jezika (Kuna, Mikić Čolić 2012: 46). Razlog velikom interesu može se pronaći u činjenici da se ona tumači kao odraz enciklopedijskih podataka, tj. podataka znanja o svijetu prenesenih i organiziranih tako da postaju značenjski podaci, odnosno dio jezične strukture (Raffaelli 2009: 57). Promatra se i kao načelo kategorizacije za koje je karakteristično povezivanje podataka znanja o svijetu s jezičnim strukturama. Cilj je kognitivnim pristupima proučavanja polisemije uočiti i opisati načela kategorizacije polisemnih struktura (Mikić Čolić 2021: 101). Polisemija predstavlja jednu od temeljnih jezičnih pojavnosti kojom se pokazuje uvjetovanost i međusobna povezanost konceptualnih i jezičnih struktura. Složenost polisemnih struktura odražava složenost čovjekova konceptualnoga sustava. Sve što čovjek u izvanjezičnom svijetu mentalno procesuirati, odražava se i u polisemnim leksičkim strukturama (Raffaelli 2007: 138).

Tradicionalno shvaćanje proizlazi iz klasičnoga aristotelovskog određenja kategorije kao spoja obveznih obilježja sa zatvorenim granicama te sva značenja polisemne strukture dijele središnje značenje. Takvom shvaćanju Taylor (2003) suprotstavlja princip *porodične sličnosti*, odnosno princip *značenjskih lanaca* prema kojemu iz prototipa A, na temelju zajedničkih osobina ili neke druge vrste sličnosti, proizlazi značenje B koje postaje izvor za daljnje proširenje pri čemu veze među značenjima postoje kod susjednih članova, dok su oni udaljeni povezani neizravno, preko članova koji se nalaze između njih (Mikić Čolić 2021: 101). Taylor naglašava kako je polisemija nužna te kako bi se jezik bez polisemije mogao koristiti u svijetu bez inovacija i varijacija, u kojemu govornici ne bi morali kognitivno procesuirati nova iskustva ni nove pojmovne strukture. Kognitivna lingvistika smatra kako je polisemija temeljni vid funkcioniranja prirodnih jezika (Raffaelli 2007: 138).

U okviru kognitivne lingvistike pristup polisemiji temelji se na trima pristupima:

a) proučavanje polisemije kao višeznačenjske strukture unutar koje su značenja međusobno povezana, na temelju određenih kognitivnih procesa kao što su *metafora*, *metonimija*, *generalizacija* i *specijalizacija*;

b) proučavanje polisemije kao *zrakasto (radijalno) organizirane strukture* po principu *rodbinske sličnosti* s prototipnim značenjem kao središtem strukture;

c) proučavanje polisemije kao principa kategorizacije.

Tim je pristupima cilj uočiti i definirati načela organizacije polisemnih struktura odbacujući tvrdnje prema kojima bi se o polisemnim strukturama moglo govoriti kao o značenjskim ostvarenjima bez visokog stupnja unutarnje organizacije (Raffaelli 2004: 106). Strukturalisti polisemiju smještaju izvan jezika, ali kognitivni lingvisti ju tumače kao osnovni vid funkcioniranja prirodnih jezika. Oni polisemiju vide kao sinkronijski odraz dijakronijskih promjena, odnosno prihvaćaju Bréalovu tvrdnju o sprezi sinkronije i dijakronije polisemnih leksema i tu spregu temelje i na tezi o ispreplitanju stabilnosti i dinamike jezičnih struktura (Raffaelli 2009: 60).

6.3. Ustroj polisemnog leksema

Polisemni leksemi jesu radikalno ustrojene kategorije s prototipnim značenjem oko kojega se po principu rodbinske sličnosti organiziraju ostala značenja ili značenjske nijanse. Nisu sva značenja jednako bliska prototipnome značenju, tj. neka su mu bliskija, a neka su udaljenija. Značenja su međusobno povezana i motivirana, najčešće na temelju određenih kognitivnih procesa poput metafore i metonimije (Raffaelli 2007: 136). Osim prototipnoga značenja „dio glave čovjeka i životinja“, lekssem *čelo* ima i nekoliko polisemnih značenja: „prednji dio zgrade, pročelje, fasada“ te „određivanje nečemu mjesta sprijeda“ (Mikić Čolić 2021: 101).

Najčešće se govori o *referencijalnoj* i *leksičkoj* polisemiji. *Referencijalna* polisemija predstavlja vezu među mnogim vidovima jednoga te istog objekta, npr. *klavir* kao glazbeni instrument ili dio namještaja, pri čemu je poveznica između tih značenja imenovani objekt kao cjelina. S druge strane, *leksička* polisemija proizlazi iz ideje da svaka polisemna struktura ima osnovno značenje iz kojega se mogu izvesti ostala značenja. Drugim riječima, za određivanje leksičke polisemije najvažnija je veza među značenjima (Kuna, Mikić Čolić 2012: 47). Polisemija je tek u suvremenijim lingvističkim pravcima prepoznata kao okrilje načela jezične ekonomije jer bez nje bi se rječnik širio unedogled, označavanja bi se umnožavala onoliko koliko bi u načelu tražila različitost ljudskog iskustva i mnogobrojnost iskustava (Mikić Čolić 2021: 102).

7. ISTRAŽIVANJE

7.1. Korpus istraživanja

U ovome poglavlju analizirano je 155 glagola, za svaki glagol navedeno je njegovo osnovno značenje, zatim značenje dobiveno u žargonu te primjer za svako „novo“ značenje. Korpus je prikupljen bilježenjem izraza u svakodnevnoj usmenoj, ali i pisanoj komunikaciji među mladim ljudima. Treba napomenuti kako se glagolima najčešće označava radnja te se odnose na neku drugu riječ, stoga im se u samoj analizi tako i pristupa – obratit će se pozornost i na druge dijelove sveze u kojoj su se našli. U pojedinim primjerima vidljiva je i pojava frazema.

Tablica 1. Primjeri glagola s promijenjenim značenjem

Glagol	Osnovno značenje	Značenje dobiveno u žargonu	Primjer
bacati/baciti	puštati iz ruke u zamahu ili ispuštati što tako da padne na niže mjesto	1. napraviti, učiniti 2. šaliti se 3. smatrati nekoga privlačnim, zanimljivim 4. sličiti komu 5. biti rastrošan 6. pogledati 7. očajavati	1. Bacam se na posao. 2. Jasmin baca neke glupe fore i misli da je zanimljiv. 3. Mislim da je vatrogasac bacio oko na Ivonu. 4. Malo mi baca na Brada Pitta. 5. Baca novac na gluposti, a tek je prvu plaću dobila. 6. Idemo baciti pogled što rade cure dolje. 7. Ta vijest o otkaznom roku bacila ga je u očaj.
bojati se	osjećati strah, plašiti se	1. sumnjati	1. Želim joj sve najbolje, ali

		2. „nažalost, bojim se“ 3. ne vjerovati (ironično), odgovor sugovorniku – „sve se bojim“	<i>bojim se da neće uspjeti.</i> 2. Bojim se ste zaksnili, upravo zatvaramo. 3. A: <i>Sutra krećem pisati diplomski.</i> B: Sve se bojim!
boljeti	pričinjati bol, izazivati bol	ne mariti za što	Boli me briga za tvoj raspored!
bosti	pritiskivati nečim šiljatim, prodirati u što	neugodno se isticati, ostavljati loš vizualni dojam	Ovaj mi naslov baš bude oči.
braniti	štititi koga od napada, opasnosti, biti čiji branitelj, zastupati koga na sudu, ne dopuštati što	1. polagati kakav završni ispit 2. boriti se za kakvu titulu 3. ne odgovariti na pitanja 4. zašto ne učiniti što, ništa lakše nego to; „tko ti brani“ (u dijalogu, odgovor na pitanje)	1. <i>Sljedeći tjedan Marta brani svoj završni rad.</i> 2. <i>Sutra je važan dan, branimo titulu prvaka!</i> 3. Branim se šutnjom! 4. A: <i>Najradije bih sada skočila u more.</i> B: Tko ti brani!
brijati/zabrijati	prikladnim priborom koji reže odstranjivati dlake s kože	1. misliti, smatrati 2. biti zainteresiran za što 3. imati kakav ljubavni odnos 4. umisliti što	1. Brijem da je šefica danas prva smjena. 2. <i>Petra dosta brije na tu trap glazbu.</i> 3. <i>Mislim da on i Matea brijaju.</i> 4. <i>To si ti nešto zabrijala.</i>

		5. zalaziti na kakva mjesta, izlaziti	5. <i>Njih dvojica neprestano briju po zagrebačkim klubovima.</i>
brisati	uklanjati trag čega s neke površine, sušiti	bježati	<i>Briši odavdje prije nego što ti Ivanka zada još koji zadatak.</i>
bušiti	praviti rupu ili otvor	1. spolno općiti 2. pobjeđivati	1. <i>Jesi bušio što sinoć nakon rođendana?</i> 2. <i>Prilično su loši, bušimo ih!</i>
curiti	teći tankim mlazom, puštati tekućinu	1. odavati povjerljive informacije 2. izići iz tajnovitosti, postati javan 3. imati menstruaciju	1. <i>Nisam sigurna kako i šef to zna, očito negdje cure informacije.</i> 2. <i>Nemoj reći Tatjani da ne bi to procurilo u javnost.</i> 3. <i>Ne mogu ja danas na plažu, curim.</i>
cvrkutati	isprekidano glasanje malih ptica	1. govoriti umiljato, dodvoravati se 2. ljupko i milo razgovarati s partnerom	1. <i>Nervira me Sara kad cvrkuće tako.</i> 2. <i>A vidi ove golupčiče što cvrkuću.</i>
čitati/očitati	povezivati slova ili znakove te razumjeti ono što je napisano, tumačiti simbole i znakove	1. shvaćati čije misli bez njegove volje 2. domišljati se o onome što pisac nije htio jasno reći; 3. oštro koriti	1. <i>Sve je to meni jasno, čitam ga kao knjigu.</i> 2. <i>Sve ti se mora nacrtati, moraš nekada čitati između redova.</i> 3. <i>Ovo je već treći put da je zakasnila na</i>

		4. <i>drugim riječima, to znači, imeprativ</i>	<i>posao, mislim da joj trebaš</i> očitati bukvicu. 4. Igor mi je rekao da je jučer zaradio, čitaj- ukrao, 100 eura.
čuti	primati sluhom glas	1. osjetiti čulom mirisa 2. priča se, govori se 3. odlučno odbijati 4. „pokazat ću ja tebi“	1. Čujem da nešto lijepo miriše. 2. Čula sam da je Ivanka na bolovanju. 3. Ponudili su Ivoni da pređe u kavanu, ali ona neće ni da čuje! 4. Ne mogu vjerovati da si to napravio, čut ćeš ti mene!
dati	uručiti iz ruke u ruku, predati	1. ženski pristanak na spolni odnos 2. učiniti, napraviti 3. uroditi, donijeti plod 4. izreći, ponuditi 5. povjeriti komu da što učini	1. <i>Misliš da mu je</i> dala sinoć? 2. <i>Idem do Luke kratko da mu</i> dam poljubac. 3. <i>Maja je pokušala sva sredstva za čišćenje, ali niti jedno nije</i> dalo neki rezultat . 4. <i>Rado će mu</i> dati ruku svoje kćeri. 5. <i>Pogledaj kako to izgleda, moramo</i> dati okrečiti taj zid.

		6. prepustiti se čijem utjecaju	6. <i>Nemoj nikako pristajati na taj ugovor, ne daj se nagovoriti.</i>
daviti	stezanjem vrata oduzimati kome dah	1. dosađivati 2. obilno jesti	1. <i>Javio mi se opet Viktor, neprestano me davi.</i> 2. <i>Za večeru je ovaj put bila tjestenina, zato se Tea davila u hrani.</i>
demolirati (se)	uništavati sređeno, razrušiti	1. napiti se 2. pobijediti	1. <i>Sinoć je Josipu bio rođendan, demolirali smo se!</i> 2. <i>U petak igramo protiv Rijeke, ali Boris je siguran da ćemo ih demolirati.</i>
derati	guliti, upotrebom trošiti	1. pobjeđivati 2. pretjerati s cijenom 3. teći i izazivati promjene (o tekućim vodama i vjetrovima) 4. igrati igrice	1. <i>Deremo ih 3:0!</i> 2. <i>Turisti se neprestano žale da ih deremo i da je kuglica sladoleda preskupa.</i> 3. <i>Danas bi moglo biti manje posla, vani dere bura.</i> 4. <i>Što dereš ovih dana?</i>
dirati	dodirivati prstima, ticati	1. izazivati brigu, samilost, ganuće 2. povrijediti, taknuti u osjetljivo mjesto	1. <i>Ivu ta pjesma točno u srce dira!</i> 2. <i>Mene to ne dira toliko kao prije.</i>

dobiti	doći u posjed čega	1. pobijediti 2. iskusiti ili trpjeti 3. uspostaviti ili biti u vezi telefonom 4. imati menstruaciju	1. <i>Napokon smo dobili Francusku.</i> 2. <i>Vjerovali ili ne, Ivana je dobila na lutriji!</i> 3. <i>Trebamo naručiti hranu, a nikako da dobijem kuhinju.</i> 4. <i>Ana nije raspoložena za društvo, cijeli je dan radila, još je i dobila.</i>
dolaziti/doći	kretanjem i mijenjanjem mjesta naći se na određitu	1. uspjeti početi govoriti 2. koštati, platiti što 3. pokazati se, saznati 4. opametiti se, osvijestiti 5. za opis radnje koja nameće i kojoj se teško oduprijeti	1. <i>Koliko može pričati ova Danijela, nikako doći do riječi.</i> 2. <i>Ivana je taj hamburger došao 16 eura!</i> 3. <i>Neće ni to dugo trajati, istina će uskoro doći na vidjelo.</i> 4. <i>Umorilo me sve ovo, nikako da dođem sebi.</i> 5. <i>Čim vidim raspored za sljedeći tjedan, dođe mi da dam otkaz.</i>
drobiti	pokretima prstiju ili oruđem nešto sitniti; mrviti	puno pričati, lupetati	<i>Sjedila je tamo i slušala Smilju kako nešto drobi.</i>
držati	uhvatiti i ne ispuštati	1. činiti da (se) ostane u istom položaju ili situaciji	1. <i>Mene samo zanima što te drži u Liburniji tako dugo?</i>

		2. cijeniti, uvažavati 3. sve voditi, upućivati i kontrolirati 4. poučavati	2. <i>Ne daj da te iskorištavaju toliko, moraš početi držati do sebe više!</i> 3. <i>Ne mogu mi ništa, držim ih u šaci.</i> 4. <i>Konobari predugo ostaju na pauzi, stoga im je šefica održala predavanje.</i>
eksplozirati	poticati iznenadno i snažno oslobađanje energije	razljutiti se	<i>Nitko nije obavio svoj dio posla, bilo je samo pitanje kada će Ana eksplozirati.</i>
frizirati	uređivati kosu	1. preurediti za javnost 2. krivotvoriti	1. <i>Alen nije bio siguran kako će osoblje reagirati, stoga je morao malo frizirati tu vijest.</i> 2. <i>Inventuru su morali obaviti do kraja dana kako god su znali pa su se odlučili malo frizirati izvještaj.</i>
gaziti/ pogaziti	u hodu gnječiti i uništavati	1. kršiti, narušavati 2. navršiti određen broj godina 3. prekršiti obećanje, uvjerenje	1. <i>To ne može tako, žena doslovno gazi naša ljudska prava.</i> 2. <i>Već gazim tridesetu, a još se nisam maknula odavdje.</i> 3. <i>Pogledaj Mariju, zna ga tri dana i već je pogazila svaku svoju riječ.</i>

glumiti	igrati ulogu u kazališnom komadu ili u filmu	1. biti figura, formalno nešto raditi bez truda 2. izigravati (pitanje – što glumiš) 3. pretvarati se, lagati	1. <i>On se svaki dan sve više spušta i glumi budalu zbog njih.</i> 2. <i>A što sad ti glumiš, zašto ne ideš s nama?</i> 3. Glumi da je bolestan samo da ne bi morao na nastavu.
gorjeti	biti u plamenu, davati svjetlost	1. imati vrućicu 2. čeznuti, jako željeti 3. nalaziti se u „opasnosti“, morati nešto promijeniti 4. zašto ti se žuri, pitanje 5. odlično izgledati	1. <i>Pogledaj Martinu, ona gori, pošalji ju kući!</i> 2. <i>Matea jednostavno gori za njim, vidiš joj to u očima.</i> 3. <i>Ništa ne stižem, gori mi pod nogama.</i> 4. <i>Polako, gdje gori?</i> 5. <i>Vidi malu, gori!</i>
graditi	podizati, zidati, izrađivati	1. raditi na čemu, truditi se	1. <i>Nikolina još uvijek ne planira djecu, trenutno gradi karijeru.</i>
gubiti	ostajati bez onoga što se imalo ili moglo dobiti	1. ćelavjeti 2. biti nestrpljiv, nervozan 3. biti zaboravljiv, dezorijentiran	1. <i>Luka se boji da je počeo gubiti kosu.</i> 2. Gubim živce pomalo, sve me nervira. 3. <i>Ivan opet nije uzeo ključeve, danas se baš gubi.</i>
gurati	pomaknuti što s jednog mjesta na drugo upotrebom snage	1. izlaziti na kraj sa svakodnevnim nedaćama 2. trpati se 3. imati pomoć, privilegije	1. <i>A: Kako ide, jel stižeš? B: Ma guram nekako.</i> 2. <i>Smilja se neprestano gura tamo gdje joj nije mjesto.</i> 3. <i>A: Znaš da ova ide u mirovinu sljedeće godine?</i>

			<i>B: Ma da, ali doći će Tatjana na njezino mjesto, nju ti župan gura.</i>
gušiti	silom onemogućivati disanje hvatajući koga za grlo	onemogućivati, zatirati	<i>1. Zove me deset puta dnevno, stvarno me to guši.</i>
gutati/progutati	radom zubi, vilica i mišića potiskivati zalogaje i gutljaje u jednjak i želudac	1. nerazgovijetno govoriti 2. morati otrpjeti što neugodno 3. vrlo uočljivo pokazivati simpatije za koga 4. nestati, umrijeti (prijetnja) 5. držati se neprirodno	<i>1. Darko proguta svaku drugu riječ, teško mi ga je pratiti.</i> <i>2. Progutam knedlu svaki put kad profesorica želi nekoga prozvati.</i> <i>3. Vidi se iz aviona da joj se sviđa, guta ga očima!</i> <i>4. Pazi što govoriš pred njim da te ne proguta mrak kasnije.</i> <i>5. Opusti se malo, izgledaš kao da si metlu progutala.</i>
hodati	kretati se koracima	biti ljubavni par	<i>Kristina i Leon hodaju već tri godine.</i>
ići	Kretati se, polaziti, pohađati	1. nastojati, težiti 2. prodavati se 3. postajati dosadan, teško podnošljiv 4. popravljati se 5. izbjegavati teškoće	<i>1. Ma znaš šta, idem na sve ili ništa pa kako bude!</i> <i>2. Ovi novi kokteli ništa ne idu, a čak smo i cijene snizili.</i> <i>3. Ej, Ena, ideš mi na živce koliko se ispričavaš, prestani to raditi!!</i> <i>4. A: Kakva je popunjenost hotela? B: Punimo se pomalo, ide nabolje.</i> <i>5. Preskačemo dosadne izborne kolegije koliko</i>

			<i>god jednostavni bili. Nećemo ići linijom manjeg otpora!</i>
igrati (se)	provoditi vrijeme u kakvoj igri, natjecati se	1. biti dvoličan 2. izvrgavati se opasnosti 3. imati spolni odnos	1. <i>Jako je dvolična, igra igru, ništa joj ne vjerujem.</i> 2. <i>Ne pitaj Željku ništa prije nego što popije kavu, igraš se životom!</i> 3. <i>Napokon su imali sobu za sebe pa su se mogli igrati pod plahtom.</i>
ispariti	pretvoriti se u paru, stajanjem izgubiti miris	1. neprimjetno otići 2. zaboraviti	1. <i>Čim je čuo da treba pospremati, Dino je ispario.</i> 2. <i>Učio je cijelu noć, ali ujutro kao da mu je sve isparilo iz glave.</i>
ispasti	pasti iz čega	1. naglo se pojaviti 2. dogoditi se u nekom stjecaju okolnosti 3. biti premješten u niži rang natjecanja	1. <i>Taman sam završila sa suđem, odakle je sad ova šalica ispala?</i> 2. <i>Nisam se snašla, bilo mi je neugodno i ispala sam glupa.</i> 3. <i>Cibalia je na koncu ispala iz Prve lige.</i>
istresti	tresući izbaciti, izasuti iz čega	usmjeriti na koga svoju srdžbu	<i>Istresla se na nju bez ikakvog razloga.</i>
izbaciti	udaljiti, isključiti iz čega	1. prekinuti vezu 2. zaboraviti 3. smesti, zbuniti	1. <i>Ma nazvat ću ga kasnije, sad me izbacilo.</i> 2. <i>Nikako da taj diplomski izbacim iz glave.</i> 3. <i>Nije ovdje ni tri minute, a već me izbacila iz takta.</i>

		4. pobijediti koga	<i>4. Izbacili smo ih iz polufinala.</i>
izbiti (se)	udarcem ili snažnim pokretom učiniti da što ispadne	1. nastati, pojaviti se 2. napiti se 3. početi s nesuglasicama	<i>1. Nakon one čokolade jučer Ivanu je odmah izbila nova bubuljica. 2. Izbili smo se sinoć nakon posla. 3. Ivona i Tea rade zajedno punih pet minuta i već je izbila svađa.</i>
izboriti	postići, ostvariti	pobijediti koga (u sportu)	<i>Izborili smo finale!</i>
izgubiti	ostati bez čega, pretrpjeti gubitak	1. nestati, otići 2. ne moći govoriti	<i>1. Izgubili smo se s predavanja čim smo čuli da imamo radionicu. 2. Stala sam pred njega i odjednom izgubila dar govora.</i>
izići/izaći	kretanjem napustiti unutrašnjost čega	1. istupiti 2. javno obznaniti svoju seksualnost 3. riskirati, učiniti štogod novo 4. pojaviti se	<i>1. Otkad je gospodin postao predsjednik Udruge, puno je ljudi izašlo iz nje. 2. Ines je skupio snagu i izašao iz ormara. 3. Vratila sam hranu jer sam naručila nešto posve drugo. Za mene je to bio pravi izlazak iz zone komfora. 4. S obzirom na to da nisam cijelu noć spavala, uspjela sam vidjeti kako sunce izlazi.</i>
izraditi	napraviti, oblikovati radom ruku ili alatom	prevariti	<i>Neću vas izraditi, stvarno dolazim na kavu nakon posla.</i>
izuti	skinuti obuću	1. oduševiti	<i>1. Došao je pred mene i iznenadio me, doslovno me izuo iz cipela.</i>

		2. pobijediti 3. napiti se	2. Izuli smo ih iz cipela , nisu se stigli ni okrenuti. 3. Sinoć smo se izuli iz cipela , nismo znali gdje smo.
kipjeti(prekipjeti)	biti u stanju u koje dolazi tekućina ili žitka masa zagrijavanjem	1. biti obuzet snažnim osjećajima, biti uzrujan 2. ne moći izdržati napetost, razljutiti se	1. <i>Gledam ga i suzdržavam se, samo kimam glavom, a u sebi kipim.</i> 2. <i>Nakon što sam to čula, stvarno mi je prekipjelo.</i>
kljucati	uzimati hranu kljunom	stalno gnjaviti koga	<i>Neprestano mi kljuca nad glavom.</i>
kokodakati	glasati se kao kokoš	mnogo i glasno besmisleno pričati	<i>Nije ni 7 sati, a oni već kokodaču.</i>
kotiti	donositi mlade (kuja, mačka, gamad)	uvećavati broj, umnažati se	<i>Neradnici na ovom mjestu kao da se kote.</i>
krepati	Uginuti	umoriti se	<i>Danas je baš bilo posla, kreपालa sam skoro.</i>
kucnuti	lako udariti, izazvati takav zvuk	1.nema više odgađanja 2. želja da se nastavi ono što se spominje	1. <i>Treba predati diplomski rad, kucnuo je čas.</i> 2. <i>Zasad ide sve po planu, da kucnem o drvo.</i>
kuhati	pripremati jelo	1. trpjjeti vrućinu 2. nešto se mora dogoditi 3. snositi posljedice onoga čemu je sam kriv	1. <i>Vani je užasno, kuham od vrućine.</i> 2. <i>Njih dvoje stalno šapću i skrivaju se, nešto se kuha.</i> 3. <i>Ivan si je sam kriv što nije ništa radio, sad se kuha u vlastitom sosu.</i>
kupiti	dobiti u vlasništvo plaćanjem	1. novcem postići da tko radi i djeluje prema namjerama onog tko plaća 2. ugodno iznenaditi, oduševiti drugu osobu	1. <i>Baš mu je dugo trebalo da pređe na suprotnu stranu, kupili su ga jednim ručkom.</i> 2. <i>Kupio me tim svojim osmijehom.</i>

lajati	glasati se (o psu)	1. mnogo govoriti	1. <i>Baka kaže da ti je cura lijepa, ali da puno laje.</i>
leći	zauzeti vodoravan položaj	1. dospjeti na račun 2. dobro doći 3. imati lijepo mišljenje o kome	1. <i>Danas jedemo kao ljudi, legla je plaća.</i> 2. <i>Ani bi sad legao jedan pelin.</i> 3. <i>Nekako mi nije leglo to njegovo prenemaganje.</i>
letjeti	kretati se zrakom	1. kretati se velikom brzinom, juriti 2. brzo prolaziti 3. biti izbačen sa službenog položaja	1. <i>Ivona leti po terasi, svi su gosti iste sekunde bili posluženi.</i> 2. <i>Već smo tri mjeseca ovdje, vrijeme leti kad se zabavljamo.</i> 3. <i>Maria nije kucala račun tajnom gostu pa vjerojatno leti iz firme.</i>
ložiti	potpaljivati i održavati vatru dodavanjem goriva	1. „svida joj se“ 2. pomalo se uvrijediti, odmah reagirati	1. <i>Treba zvati Ninu, ona se loži na takve likove.</i> 2. <i>Samo se šalim, a ti se odmah ložiš.</i>
mazati	prevlačiti ili trljati sredstvom za mazanje	lagati	<i>Svakodnevno nam maže oči tim floskulama.</i>
miješati	praviti smjesu	1. micati bokovima 2. brkati, pogrešno shvaćati	1. <i>Pogledaj kako Dora miješa.</i> 2. <i>Sve moje prijateljice miješaju Luku i Filipa jer su slični.</i>
moliti	obraćati se molbom ili molitvom	1. ne biti uvjeren u što, „kako da ne“ 2. onaj tko ne misli ostvariti ono što sam sebe uvjerava da želi	1. <i>A: Od sutra krećem učiti.</i> <i>B: Daj, molim te...</i> 2. <i>Ivan traži posao i moli Boga da ga ne nađe.</i>
mutiti	činiti mutnim, miješati	1. izvoditi nejasne radnje radi dobiti 2. biti u kakvom ljubavnom odnosu	1. <i>Ma nisu to čisti poslovi, nešto oni mute s tim papirima.</i> 2. <i>Čula sam da Viktor i Franka nešto mute.</i>

nabaciti	baciti povrh čega	1. brzinski obući 2. u općim crtama izložiti neku misao 3. udariti rukom o ruku, „dati pet“	1. <i>Tea je kasnila na posao pa je na sebe nabacila prve hlačice koje je našla.</i> 2. <i>Daj nabaci par ideja ili primjera glagola koji u žargonu mijenjaju značenje.</i> 3. <i>Ma to, brate, nabaci!</i>
načeti	početi trošiti, upotrebljavati	1. početi raspravljati o nekoj temi 2. početi raditi protiv koga	1. <i>Smijem pitati kako ide pisanje diplomskog ili da ne načinem tu temu?</i> 2. <i>Možda ga ne možemo u potpunosti slomiti, ali možemo ga barem načeti.</i>
nahriniti	dati kome hranu	1. dati kome kompliment da se bolje osjeća	1. <i>Znam da to govoriš samo da mi nahriniš ego, ali zapravo pomaže.</i>
nalijevati	napuniti tekućinom	napiti se	<i>Opet ste se nalili, odakle vam više volje?</i>
namazati (se)	prevući površinu čega slojem masnoga	napiti se	<i>Luka je nakon posla naišao kod Alesandra pa su se opet namazali.</i>
namirisati	osjetiti njuhom čiji miris, na sebe staviti miris	1. posumnjati 2. predosjetiti, naslutiti	1. <i>Ne znam kako nisi namirisala da je to laž.</i> 2. <i>Ma baš se ludo vole, on je samo namirisao lovu.</i>
nositi	tijelom (u pokretu) ili čim drugim držati što odozdo u svojoj težini	1. sukobljavati se s čim ili kim 2. imati ukusa i smisla za odijevanje 3. „gubi se, odlazi“	1. <i>Još se Ivona dobro nosi s babom, Martina bi davno dala otkaz.</i> 2. <i>Ona jednostavno zna nositi takve haljine, ne može to svatko.</i> 3. <i>Daj se nosi odavdje.</i>
njuškati	brzim i kratkim pokretima tražiti njuhom	željeti sve saznati	<i>Ionako samo maše tom krpicom i njuška okolo.</i>

oboriti	učiniti da padne po dužini ono što je čvrsto u jednoj točki, srušiti	1. učiniti da tko padne na ispitu ili ponavlja razred 2. sniziti cijenu 3. pobijediti 4. pobiti dokaze ili tvrdnju 5. oduševiti 6. pokunjiti se	1. <i>Saru je profesorica iz matematike skoro oborila.</i> 2. <i>Alen je oborio cijene tek na kraju sezone pa se čudi što gosti i dalje piju u La Viti.</i> 3. <i>Oborili su nas Osječani.</i> 4. <i>Oborili smo svaki njihov argument.</i> 5. <i>Luka kaže da sam ga oborila s nogu i da to trebam napisati u svome radu.</i> 6. <i>Baka je bosa istrčala i galamila na njih nasred ulice, a oni su samo oborili glavu, nisu ni progovorili.</i>
obraditi	izvršiti radove potrebne za ono čemu je što namijenjeno	postići da tko misli ili djeluje onako kako drugi od njega traži	<i>Opet svaki dan radim dvokratno, obradila me samo tako.</i>
obrisati	osušiti ili očistiti trljajući	1. pobijediti 2. ukloniti (s društvenih mreža)	1. <i>Jučer su igrali tenis i Tessa je obrisala pod njime.</i> 2. <i>Sjedili smo svi zajedno za stolom kada je Smiljana shvatila da ju je šef obrisao s Fejsa.</i>
odlijepiti	odvojiti slijepljeno ili zalijepljeno	1. napiti se 2. prionuti, uvijek biti uz nešto/nekoga 3. skrenuti s uma	1. <i>Nismo to planirali, ali opet smo se odlijepili u Blacku.</i> 2. <i>Ne može se odlijepiti od tog mobitela ni na pet minuta.</i> 3. <i>Dijete drago, odlijepit ćeš od svih tih knjiga.</i>

oduzeti (se)	uzeti što ili koga kome protiv njegove volje; oteti	1. ukočiti se, paralizirati se, prestati funkcionirati 2. napiti se	1. <i>Bio je potpuni mrak, oduzela sam se od straha.</i> 2. <i>Joj, prijateljice, oduzet ćemo se čim ovo završi.</i>
okrenuti	pomicanjem čega oko osi promijeniti mu položaj	1. promijeniti što u životu, donijeti novu odluku 2. nazvati 3. zainteresirati se za što, početi se baviti čime 4. imati spolni odnos 5. zaraditi	1. <i>Iva od ponedjeljka okreće novu stranicu!</i> 2. <i>Daj okreni mi tatin broj, trebam ga</i> 3. <i>Nakon takvog života promijenio je priču i sada se okrenuo Bogu.</i> 4. <i>Kako bi je Tin okrenuo.</i> 5. <i>Mumi i Riki bi radije radili dolje, tamo se okreću novci.</i>
oguliti	guljenjem skinuti	1. naplatiti kome previše za robu 2. pobijediti	1. <i>Filipa su dobro ogulili za taj auto.</i> 2. <i>Ogulili su nas samo tako.</i>
ohladiti (se)	učiniti da što postane hladno	1. smiriti se nakon ljutnje 2. postati ravnodušan prema komu ili čemu 3. „prošlo je malo vremena od nečije smrti“	1. <i>Nasekirao me Luka danas, ali brzo sam se ohladila.</i> 2. <i>Mislim da Luku više ne zanimaju pretjerano motori, ohladio se.</i> 3. <i>Ne možemo sada zvati za stan, muž joj se još nije ni ohladio.</i>
osušiti	ukloniti vlagu iz čega, ostati bez vlage	omršavjeti	<i>Jedeš li ti išta, pogledaj kako si se osušila?!</i>
otići	napustiti neko mjesto	1. umrijeti 2. nemati mjere, dugo se zadržati 3. koštati	1. <i>Premlada nam je otišla s ovog svijeta.</i> 2. <i>Cijeli su mi dan bili gosti, ne znaju otići.</i> 3. <i>Otišlo mi 100 eura samo na hranu i piće.</i>

paliti	činiti da nešto gori	1. uspjeti u čemu 2. izazivati osjećaje oduševljenja, uzbuđivati se 3. otići, izgubiti se	1. <i>Ponudi mu čaj, to uvijek pali.</i> 2. <i>Oduvijek se palio na plavuše.</i> 3. <i>Još deveti mjesec i Kristina pali iz Arrive.</i>
pasti	izgubiti ravnotežu zbog spoticanja	1. izgubiti u čemu 2. biti uhvaćen s ilegalnim supstancama 3. ne položiti ispit 4. biti osvojen 5. biti donesen, objavljen 6. spustiti se	1. <i>Pao je i Dinamo.</i> 2. <i>Branimira je zaustavila policija i pao je s 3 grama.</i> 3. <i>Laura je pala ispit, ali je barem pala sa stilom.</i> 4. <i>Matea je pala na njegov šarm.</i> 5. <i>Odluka je pala, idemo u Istanbul.</i> 6. <i>Ništa od rolanja večeras, već je pao mrak.</i>
piliti	rezati pilom; strugati	dosadivati komu istim razgovorima ili zahtjevima	<i>Pili me s tim papirima svaku večer.</i>
piti/popiti	unositi kroz usta u organizam tekućinu i gutati	1. biti sklon neumjerenom uživanju alkoholnih pića 2. mučiti koga 3. praviti se važan 4. dobiti što, fasovati	1. <i>Opa, koliko mala može popiti!</i> 2. <i>Piješ mi krv na slamku.</i> 3. <i>Ponaša se kao da je popio svu pamet svijeta.</i> 4. <i>Popio je batine baš zato što se pravi važan.</i>
peniti (se)	izbacivati ili stvarati pjenu	ljutiti se	<i>Zašto se toliko peniš, ništa loše nisam mislio?</i>
plivati	kretati se po površini vode izvodeći potrebne pokrete tijel	biti do grla u čemu	<i>Pomaži, gužva nam je, plivamo!</i>

pljuvati	izbacivati iz usta	napadati riječima, prikazivati u vrlo lošem svjetlu	<i>Jako je licemjerna, skupa piju kave, a onda poslije pljuje po njoj.</i>
pobiti	lišiti života više jedinki	dokazati suprotno, pobijediti	Pobio je svaku njezinu tvrdnju, bilo je teško za gledati.
podmazati	mazanjem učiniti da bude masno	dati novac ili drugu korist za kakvu uslugu ili radnju	<i>Misliš da će te primiti ili će tata morati malo podmazati?</i>
pomesti	metenjem ukloniti, očistiti neki prostor	poraziti	Pomeli smo ove s Lapovaca i to 4:0!
popustiti	činiti da što postane manje napeto ili zategnuto	1. biti slabiji od onoga što se očekivalo 2. smanjiti se u snazi, ne držati kontrolu	1. Danijela ne zna što učiniti, Andrej joj je jako popustio u školi. 2. Željki lagano popuštaju živci, svaka joj sitnica smeta.
popušiti	završiti s pušenjem	1. loše proći 2. progutati laž, povjerovati nešto 3. doživjeti poraz, izgubiti	1. Te je novce sad popušio , ali barem je naučio lekciju. 2. Martina je popušila tu priču o većoj satnici i boljim uvjetima. 3. Popušili smo već u prvom krugu.
posijati	rukom ili strojem bacati sjeme na zemlju pripremljenu za sjetvu	izgubiti što	<i>Dado je negdje posijao ključeve, ali ne može se sjediti kuda je prolazio.</i>
potonuti	pasti pod površinu vode ili na dno	snužditi se, biti utučen	<i>Toliko sam potonula da da mi ni kava sada ne bi pomogla.</i>
potopiti	uranjati u vodu, tonuti u more	pobijediti	<i>Stvarno loše igraju, potopili smo ih čim smo došli.</i>
prati	ispiranjem u tekućini uklanjati nečistoću	1. tražiti opravdanje 2. nezakonito stjecati novce	1. Marku je žao zbog svega, sad se pere od toga, ali malo je prekasno. 2. Ne miješam se u to, siguran sam da peru lovu.
pregaziti	prijeći hodom ili kakvim vozilom preko čega	pobijediti, uništiti protivnika	<i>Toliko smo dobri da smo ih pregazili.</i>

probaviti	iskoristiti hranu probavom	prihvatiti neku (neugodnu) činjenicu	<i>Trebat će mi par dana da probavim ove informacije.</i>
procvjetati	puštiti cvjetove, doći u stanje cvjetanja	proljepšati se, postati veseo	<i>Otkad je prekinula s Davorom, kao da je procvjetala.</i>
proći	krećući se prijeći preko kakvog prostora	1. uspješno riješiti ispit 2. ohladiti se od nekog oduševljenja 3. doći na pamet	<i>1. Sara je prošla maturu iz matematike! 2. Nakon svega kao da me prošla volja za tim studijem. Sve mi je to prošlo kroz glavu čim smo ušli u prostoriju.</i>
prosipati/prosuti	izbaciti, isprazniti što sipko, zrnato i sl. iz posude	1. biti rastrošan 2. koga ubiti na brutalan način	<i>1. Kako bi Lukin tata rekao – gdje ima, tu se i prosipa. 2. Možemo li večeras gledati neki film u kojemu nitko nikome ne prospe mozak?</i>
pržiti	pripremati jelo na vrućem ulju	1. sunčati se 2. zadavati komu brige	<i>1. Samo sam htjela jedan slobodan dan da se malo pržim na suncu. 2. Sačekaj malo, pusti ga nek se prži na laganoj vatri.</i>
pucati	dobivati pukotine, gađati iz vatrenog oružja	1. nastojati se dokopati koga/čega 2. aludirati na koga 3. ne zamarati se čime 4. biti dobra zdravlja	<i>1. Vrlo je jasno da ona od samog početka puca na to mjesto. 2. Ne brini, to nema veze s tobom, vidiš da puca na mene. 3. Ma puca mi... 4. A vidi njega, ima 80 godina, pije, puši i opet puca od zdravlja!</i>

		5. imati neodmjerene želje	5. <i>Mislim da ipak puca na visoko.</i>
puknuti	razlomiti se na dijelove	1. slomiti se u suočavanju s teškoćama, naporima 2. prekinuti, prestati funkcionirati 3. skrenuti s uma	1. <i>Nije mogla više izdržati i pukla je pod pritiskom.</i> 3. <i>Ma ništa od toga, pukla veza!</i> 3. <i>Potpuno je pukla otakd se preselila.</i>
raspadati (se)	rastaviti se na dijelove	1. prestati funkcionirati kao cjelina 2. dospjeti u rasulo	1. <i>Prošli mu se tjedan raspao bend.</i> 2. <i>Josipa se raspada od tuge, jučer je prekinula s dečko.</i>
razbiti (se)	učiniti da se što razlomi, da prestane biti cjelina	1. istući 2. pobijediti 3. napiti se 4. pretjerano ili opsesivno misliti o nečemu	1. <i>Reci to još jednom i razbit ću te.</i> 2. <i>Igrali smo basket protiv Plavaca, razbili smo ih.</i> 3. <i>Razbila se sinoć, pretjerala je s ginom.</i> 4. <i>Nije prestajala razbijati glavu s tom jednom nevažnom greškicom.</i>
razmontirati (se)	rasklopiti, rastaviti	1. pobijediti 2. napiti se	1. <i>Razmontirali su nas u finalu, izgubili smo kao nikada.</i> 2. <i>Ivona i Tijana su radile popodne, što znači da su se do kraja smjene već razmontirale.</i>
raznijeti	odnijeti na razne strane, u raznim smjerovima	1. pobijediti 2. napiti se	1. <i>Igrali smo s igračem manje i svejedno smo ih raznijeli.</i> 2. <i>Ništa me ne pitaj, jučer je bio zabavan</i>

			<i>dan, raznijeli smo se na tom rođendanu.</i>
rešetati/izrešetati	odjeljivati od trunja propuštanjem kroz rešeto; prosijavati	1. detaljno i svestrano ispitivati 2. pobjeđivati	<i>1. Dva sata ga je rešetala i svejedno ga je srušila. 2. Kako sam ga rešetao cijelu partiju, nije znao kako se zove.</i>
režati	ispuštati opor, otegnut, prijeteći glas	bijesno, ljuto govoriti kroza zube	<i>Mislim da je ustala na lijevu nogu, reži otkako je stigla na posao.</i>
riješiti	odlučiti, odrediti ishod čega	pobijediti	<i>Riješili su nas za dva boda, kakav peh.</i>
roniti	plivati ispod površine vode	plakati	<i>1. Oni rone gore u restoranu, ništa nije pokupljeno. 2. Luka roni suze jer ostaje na sezoni tjedan dana duže.</i>
sašiti (se)	šivanjem izraditi	1. pobijediti 2. napiti se	<i>1. Bili smo na onom novom terenu, nije nam baš išlo, Splićani su nas sašili. 2. Nas trojica, dvije boce pelina – malo je reći da smo se sašili.</i>
satrati	vrlo jakim udarcem ili naletom uništiti, zdrobiti ili ubiti	1. pobijediti 2. napiti se	<i>1. Ma kakvi su to nogometaši, satrali smo ih samo tako. 2. Sutra je radni dan, popit ćemo po čašu samo, nećemo se satrati.</i>
Sjesti	zauzeti sjedeći položaj	1. dospjeti na račun 2. dobro doći 3. imati lijepo mišljenje o kome	<i>1. Kad sjedne plaća idemo na kavu i cedu! 2. Kako nam dobro sjednu ove kave između predavanja. 3. Jako je draga, odmah na prvu mi je sjela!</i>

		4. posjedovati, ali rijetko koristiti što	<i>4. Volim hodati pa većinom pješačim do posla, eno auto mi sjedi u garaži.</i>
skakati/skočiti	odbaciti se naglo s jednog mjesta na drugo	1. na kratko otići, svratiti 2. ući sam sa sobom u proturječnost 3. nervirati koga	<i>1. Čim završim s pisanjem, skočit ću do Kristine na kavu. 2. Mateja je cijeli život govorila da se nikada neće udati i sada je sama sebi skočila u usta. 3. Pokušavam u miru pisati, ali Ivan mi uporno skače po živcima</i>
slomiti	upotrebom snage, silom krutu cjelinu razbiti na dijelove, padom ili udarom izazvati lom kost	1. oduzeti komu sposobnost otpora 2. napiti se 3. pobijediti	<i>1. Bilo je teško, ali Katarina je napokon slomila svog neprijatelja. 2. Sutra ti je oproštajna, moramo se svi zajedno slomiti za kraj. 3. Ovo je najbolja utakmica dosad, slomili smo ih.</i>
snimiti	različitim elektronskim pomagalima i tehnikama zabilježiti sliku i ton	primijetiti, gledati	<i>Josip te cijelu večer snima.</i>
soliti	posipati jelo solju	1. praviti se pametan 2. pogoršavati situaciju	<i>1. Ne zna kavu skuhati, a cijeli dan konobarima soli pamet. 2. Ne spominji mi samo njega, nemoj soliti ranu.</i>
srušiti	oboriti, svaliti	1. ne propustiti koga na ispitu 2. pobijediti	<i>1. Uvjeren je da ga je srušila jer ga ne voli. 2. Đoković je srušio Nadala!</i>

stajati	biti nepomičan, ne kretati se	1. koštati 2. pristajati 3. ispravan zaključak 4. biti u (lošoj) situaciji	1. <i>Kristina je upravo napisala svoj diplomski rad pa će se počastiti novim odijelom, ali se boji da će ju to previše stajati.</i> 2. <i>Odijelo bolje stoji Kristini nego Barbari!</i> 3. <i>O da, to svakako stoji.</i> 4. <i>Situacija je takva da ne stojimo baš najbolje s novcima.</i>
svanuti	prijeći iz noći u zoru, razdaniti se	1. krenuti nabolje 2. shvatiti	1. <i>Vama kao da je svanulo otkad je šefica na bolovanju.</i> 2. <i>Jel' ti napokon svanulo?</i>
šuškati	proizvoditi lagan zvuk blagog sraza krutih tijela koji se ponavlja	krišom govorkati	<i>Šuška se da si dala otkaz.</i>
taknuti	dijelom tijela ili čim drugim uspostaviti blagi dodir	potaknuti čije osjećaje	<i>Tvoje me pismo u srce taknulo.</i>
tlačiti	podvrgavati nasilju, grubom pritisku; ugnjetavati	maltretirati koga, dosađivati komu	<i>Danima me tlači tom pričom, ne mogu više.</i>
tući	zadavati udarce	pobjeđivati	<i>Tučem Marijana u svakoj igrici.</i>
ubiti	nasilno oduzeti kome život	1. umoriti se 2. pobijediti 3. napiti se	1. <i>Tamara se ubila od posla, od jutra nije stala.</i> 2. <i>Ivan je ubio Mihovila u stolnom nogometu.</i> 3. <i>Niste baš neki kapacitet, ubili ste se od dva piva.</i>
uništiti (se)	dovesti u vrlo teško stanje, izložiti nevoljama	1. pobijediti 2. napiti se	1. <i>Uništili smo sve protivnike.</i> 2. <i>Kako sam se uništio za vikend, nemam</i>

			<i>pojma što sam rekao Petri, ne znam kako ću ju pogledati u oči.</i>
vozati	učestalo voziti	varati, vući za nos	<i>Baka voza Luku kao malog majmuna.</i>
zakucati	kucati, zabiti udarajući čekićem ili čim drugim	pobijediti	<i>Jučer su ih na terenu zakucali, dugo će pamtiti taj poraz.</i>
zakuhati	ostaviti da počne kuhati	napraviti intrigu	<i>Znala sam ja da je to sve Dora zakuhala.</i>
zamazati	prevući nečim žitkim, nečim čime se maže	zagladiti, zataškati	<i>Kako je to dobro odigrala, svima je zamazala oči.</i>
zapaliti	izazvati plamen, vatru	1. upaliti cigaretu 2. oduševiti se kime ili čime	1. <i>Idemo jednu zapaliti?</i> 2. <i>Hoćeš nam napokon priznati da si se zapalila za njega?</i>
zapeti	namjestiti da se zadrži ono što teži da se vrati u prvobitni položaj	1. naići na prepreku 2. napregnuti se, upotrijebiti svu snagu 3. tvrdoglavo ostati pri svom mišljenju 4. dopasti se	1. <i>Tena je zapela na sedmom zadatku.</i> 2. <i>Napokon je zapela, možda i završi taj rad.</i> 3. <i>Ne znam zašto je Marta toliko zapela za to.</i> 4. <i>A vidjelo se odmah da mu je Tamara zapela za oko.</i>
zgaziti (se)	Uništiti, prignječiti stopalom	1. napiti se 2. pobijediti	1. <i>Kako smo se svi osim tebe zgazili, a jednako smo pili?</i> 2. <i>Zgazila sam Ivana u stolnom tenisu.</i>
zujati	proizvoditi zvuk koji se predočuje kao sliveno z	popiti malo alkohola	<i>Tomo već pomalo zuji.</i>

7.2. Analiza

S obzirom na mehanizme semantičkih promjena na prvome se mjestu zasigurno nalazi metafora. Kroz primjere su vidljive brojne konceptualne metafore pomoću kojih su se mijenjala značenja, a

neke od najistaknutijih jesu LJUDI SU ŽIVOTINJE, RASPRAVA JE RAT, SPORT JE RAT, LOŠE JE DOLJE te LJUBAV JE VATRA.

U navedenim primjerima prisutna je metafora LOŠE JE DOLJE/ DOBRO JE GORE:

Ništa od rolanja večeras, već je pao mrak.

Laura **je pala** ispit, ali je barem pala sa stilom.

Ta vijest o otkaznom roku bacila ga je u očaj.

*S obzirom na to da nisam cijelu noć spavala, uspjela sam vidjeti kako sunce **izlazi**.*

U teoriji konceptualne metafore važno je pitanje zašto se ostvaruju određene veze između izvornih i ciljnih domena. Metafore se temelje na iskustvu koje može biti prostorno, kulturno ili perceptivno. Lakoff i Johnson (2015: 23) navode kako je za našu kulturu vrlo važna orijentacija gore-dolje, dok u nekim drugim kulturama *balans* ili *središnjost* imaju veću ulogu.

Naime, u našoj se kulturi kretanje prema *gore* shvaća kao *dobro* (orijentacijska metafora DOBRO JE GORE), dok se kretanje prema *dolje* promatra kao *loše* i *nepoželjno* (orijentacijska metafora LOŠE JE DOLJE). Orijetacijske su metafore povezane s prostorom i prostornom orijentacijom: *gore-dolje*, *unutra-van*, *ispred-iza* i sl. Kognitivna lingvistika ističe da se osnovne iskustvene kategorije, a jedna od njih se odražava u opreci *gore-dolje*, prenose na druge, neprostorne domene. Te se druge domene doživljavaju u skladu s tim i opisuju kao da su predmet (Šarić 2018: 236).

Orijentacijska metafora koja se temelji na tom kontekstu količine je i VIŠE JE GORE, MANJE JE DOLJE. To je vidljivo u primjeru *Plaće nam padaju, a stanarina raste*.

Smanjenje količine novca u tom se primjeru metaforički konceptualizira kao kretanje nadolje, padanje, dok se intenziviranje potrošnje konceptualizira kao fizičko kretanje uvis (Šarić 2018: 236).

Lakoff i Johnson (1980: 15) kao orijentacijskih metafore navode primjere: SREĆA JE GORE, TUGA JE DOLJE; ZDRAVLJE I ŽIVOT SU GORE, BOLEST I SMRT SU DOLJE.

I te metafore imaju iskustveni temelj. U svakodnevnom životu pozitivne emocije i stanja povezani su s uspravnim položajem i držanjem tijela, s pogledom u visinu. Iskustva su negativnih emocija i stanja povezana s promijenjenim položajem tijela; dijelovi se tijela spuštaju, tijelo je na nižem položaju, nije uspravno, čovjek je u ležećem položaju ili mu je pogled spušten (Šarić 2018: 236–237). Tako se pozitivni osjećaji i sve što se podrazumijeva kao dobro povezuje s onim što je ‘gore’

(*skakati od veselja*), što je povezano i s našim fizičkim reakcijama na pozitivne osjećaje, dok se negativni osjećaji i načelno nešto loše razumijeva kao ‘dolje’.

U sljedećim primjerima vidljiv je utjecaj metafore LJUBAV JE VATRA:

Matea jednostavno gori za njim, vidiš joj to u očima.

Hoćeš nam napokon priznati da si se zapalila za njega?

Konceptualna metafora LJUBAV JE VATRA opisuje intenzitet ljubavi i zaljubljenosti kao toplinu vatre. Temperatura se metaforički odnosi na intenzitet; ako je temperatura viša, odmah je i intenzitet ljubavi veći, a ako je temperatura niža, onda je i ljubav manja (Stanojević 2008: 219–220). Na primjeru te konceptualne metafore objašnjava se da se ne može o svakom dijelu ljubavi govoriti kao o nekom aspektu vatre, već postoje određena ograničenja. U ovome slučaju do preslikavanja između vatre i ljubavi dolazi kada se govori o početku i kraju gorenja te intenzitetu (Stanojević 2013: 258). Metafora LJUBAV JE VATRA povezana je s jednim od osnovnih ljudskih iskustava, iskustvom topline dodira. Intenzitet emocija vezanih uz ljubav povezan je s pojmom topline. Kada nam je netko drag, takav odnos povezujemo s toplinom, a kada nam netko baš i nije pretjerano drag, onda takav odnos povezujemo s hladnoćom. Metafora je metafora ostala netaknuta još iz srednjoengleskoga do danas. Ustaljena je u svakodnevnoj uporabi, ljudi su u stanju razumjeti je bez poteškoća. Takva metafora vezana je uz intenzitet i ljudsko znanje o vatri (Stanojević 2008: 220). Kada govorimo o metaforičkim izrazima koji nas upućuju na metaforu LJUBAV JE VATRA, često nailazimo na primjere *zapaliti, ugasiti, upaliti plamen, gorjeti od ljubavi* i sl. Takvi su izrazi povezani s konceptom VATRE s doslovnim značenjem, zatim su preslikani na koncept LJUBAVI, ali s apstraktnim značenjem.

Potom pronalazimo primjere metonimije gdje se metonimijski upotrijebljen izraz udaljio od uobičajenoga značenja na temelju bliskosti ili nekih stvarnih odnosa. Metonimija se temelji na već postojećim vezama među pojavnostima u izvanjezičnom svijetu; riječ je o referencijalnoj bliskosti (Raffaelli 2015: 175). Metonimijski pomak, točnije bliska veza *dio za cjelinu*, jasno se vidi u primjerima *Rado će mu dati ruku svoje kćeri. te Luka roni suze jer ostaje na sezoni tjedan dana duže*. Metonimijski su izrazi u jeziku mogući zato što postoji metonimijska povezanost na pojmovnoj razini. To znači da se jedan pojam može razumjeti pomoću njemu bliskoga pojma

(Raffaelli 2015: 176). Značenje glagola *frizirati* (u primjeru *Alen nije bio siguran kako će osoblje reagirati, stoga je morao malo frizirati tu vijest.*) metonimizacijom je prošireno te može označavati „preuređenje čega za javnost“, odnosno „krivotvorenje, prepravljanje čega“. Dobar su primjer i glagoli *voditi* i *držati* jer im se značenje podosta proširuje, a za oba se glagola smatra da je metonimijsko proširenje bilo temeljno, a potom su uslijedila ostala metaforička proširenja semantičke strukture (Raffaelli 2007: 164).

Metonimijska i metaforička proširenja toliko su isprepletana da ih unutar leksičke jedinice ponekad nije jednostavno razlikovati. To se tumači čvrstom spregom između metafore i metonimije kao mehanizama koji se načelno razlikuju, ali između kojih postoji interakcija koja uvjetuje njihov zajednički utjecaj na širenje kategorije. Neki lingvisti ističu toliko čvrstu povezanost metafore i metonimije da se često govori o *metonimijski utemeljenim metaforama* (Raffaelli 2015: 180). Metonimija pretpostavlja preslikavanje unutar jedne domene, a metafora pretpostavlja preslikavanje jedne domene na drugu. Metonimijski utemeljena metafora bila bi preslikavanje između dviju domena, ali koje je utemeljeno na jednoj domeni. Dobar pokazatelj toga može biti primjer *Trebali bismo sjesti za stol.* On je metonimijski utemeljen, ali ima metaforičko značenje koje se odnosi na dogovore i pregovore koji se u pravilu obavljaju sjedeći s nekim za stolom. Značenje tog primjera odnosi se na apstraktni pojam pregovora a motivirano je najistaknutijim, konkretnim dijelom radnje kojom se pregovori ostvaruju, a to je ‘sjedanje oko istoga stola’. Metonimijskim pomakom često nastaju i eufemizmi, primjerice u iskazima *Srce joj je nakon toga prestalo kucati.* (u značenju umrijeti) te *Sve što je tada htio jest ići s njom u krevet.* (u značenju seksualnog odnosa).

Proširivanje i sužavanje značenja usko je vezano uz metaforu i metonimiju; svaki mehanizam promjene ima svoj smjer, odnosno, značenje se ili proširuje ili sužava. Sužavanje ili specijalizacija značenja obično se povezuje uz jezik određene struke, (npr. riječ *operacija* u medicini) a u navedenim primjerima iz žargona mladih vrlo se rijetko pojavljuje. S druge strane, generalizacija značenja prisutna je u većini primjera. Moguće je izdvojiti glagole kojima se značenje poprilično proširilo, npr. *brijati, bacati, dati, zujati, gorjeti, mutiti* itd. Jedna od najčešćih semantičkih promjena upravo je proširenje značenje od konkretnoga prema apstraktnomu što značenjski osiromašuje riječ, odnosno smanjuje njezinu obavijesnost (Mikić Čolić 2021: 94).

Generalizacija značenja u većini se slučajeva događa zbog analogije koja podrazumijeva percepciju sličnosti među nekim objektima ili procesima. Dakle, analogijom nastaju značenjske

ekstenzije. *Temeljno značenje riječi povezano je sa značenjem neke druge riječi na takav način da se, dakle analogijom, ta značenja mogu povezati* (Mikić Čolić 2021: 94).

Među prikupljenim glagolima najviše je onih koji označavaju ispijanje alkohola te koncept pobjede i poraza. Mnoštvo je različitih glagola kojima mladi izriču da su se napili te da su nekoga porazili. Također, vidljivo je da su neka područja života poslužila kao plodan izvor inspiracije. Mnogo je glagola koji su vezani uz životinjski svijet, a koriste se da bi opisali ljudska ponašanja. Brojni su i glagoli koji su vezani uz domenu kuhanja, a u žargonu su poprimili posve različita značenja. Ti će primjeri biti analizirani u daljnjem dijelu rada.

7.2.1. Glagoli koji označavaju pobjedu i poraz

U prikupljenom korpusu vidljivo je da mladi raspolazu s mnoštvom glagola kojima izriču pobjedu i poraz, ponajviše u sportskim utakmicama i usmenim raspravama.

Tako se mogu izdvojiti glagoli *uništiti, demolirati, sašiti, razbiti, satrati, dobiti, izbaciti, izboriti, izuti, obrisati, oguliti, pobiti, pregaziti, razmontirati, raznijeti, riješiti, slomiti, srušiti, zgaziti i ubiti*.

Većina se tih primjera može povezati s konceptualnim metaforama SPORT JE RAT te RASPRAVA JE RAT.

George Orwell često je naglašavao kako je nogomet *rat bez pucanja*. Smatrao je kako su svi sportovi koji se danas igraju kompetitivni i da se igra samo da bi se pobijedilo. Igra sama po sebi nema nikakvog smisla ako čovjek ne učini sve što može kako bi pobijedio. Čim se u igru uplete najmanji osjećaj prestiža, čim skupina kojoj pojedinac pripada može biti osramoćena porazom, u ljudima se bude najsiroviji ratnički instinkti. Nije riječ samo o profesionalnim sportovima, ne mora biti ogromna publika, taj se osjećaj javlja i u srednjoškolskom nogometnom timu.

Na međunarodnoj razini, sport je jednostavno samo **mimikrija ratovanja**, ozbiljan sport nema nikakve veze s „fair playom“. Okovan je i prekriven mržnjom, ljubomorom, nepoštovanjem pravila uživanjem u gledanju nasilja – drugim riječima, rat bez oružja i doslovne pucnjave. Orwell jasno naglašava da je sport nepogrešivi izvor mržnje (Barbarić 2014).

Poveznica sporta i rata vidljiva je i u glagolima kojima su mladi izricali da su nekoga pobijedili ili da ih je netko porazio:

Izborili smo finale!

Oborili su nas Osječani.

*Toliko smo dobri da **smo ih pregazili.***

*Igrali smo basket protiv Plavaca, **razbili smo ih.***

*Igrali smo s igračem manje i svejedno **smo ih raznijeli.***

*Ma kakvi su to nogometaši, **satrali smo ih samo tako.***

*Doković **je srušio Nadala!***

Uništili smo sve protivnike.

Zgazila sam Ivana u stolnom tenisu.

Ratnički diskurs uočljiv je i u sportskom novinarstvu gdje su sportski novinari svjesni svoje jezičnokreativne funkcije, stoga koriste ekspresivna jezična sredstva, osobito metafore. Sociolog Benjamin Perasović smatra kako i jezik novinara ima utjecaj na održavanje nasilja. Ističe kako su neke trajne karakteristike navijačkog svijeta upravo koncept muškosti i dokazivanja kroz fizičke obračune. Nasilje se odražava tim konceptom – kroz alkohol, kroz natjecateljski duh, ali i kroz „ratnički diskurs“ (Lalić 2008: 265).

Na ovim područjima svakako dominiraju nogometne utakmice te nogometni diskurs. Vrlo je jasno da je nogomet gledateljima izrazito privlačan. Može uzbuditi gledatelja, stvara privid rizika, npr. *mogućnost primanja gola*. Moderno doba prožeto je rutinom i osjećajem dosade pa povećano raste potreba modernog čovjeka za trenucima velikih uzbuđenja i emocionalnog angažmana. Osim toga, nogomet je i relativno jednostavna i razumljiva igra s jasnim pravilima pa prosječan gledatelj ne mora ulaziti u dubinu materije da bi shvatio što se događa. Dinamičan je, nepredvidljiv i estetski zanimljiv (Vrcan 2003: 26–29).

Ako je utakmica *bitka*, onda su sudionici utakmice *vojnici*. Svaka bitka ima svog junaka ili heroja, baš kao i svaka utakmicama. U nogometu su to najčešće napadači koji su najzaslužniji za postizanje pogodaka.

U jeziku se kroz mnoštvo izraza ogleda i metafora RASPRAVA JE RAT.

U sljedećim primjerima vidljivi su glagoli koji su se odnosili na argumentiranje i raspravljanje:

Pobio je svaku njezinu tvrdnju, bilo je teško za gledati.

Oborili smo svaki njihov argument.

Važno je naglasiti da se ne govori samo o raspravi kao o ratu, nego upravo o činjenici da i u raspravama pojedinac ili pobjeđuje ili gubi. Osobu s kojom se taj pojedinac prepire automatski vidi kao protivnika čije argumente napada dok istovremeno svoje brani. I u raspravi pojedinci stječu i gube prednost, planiraju i upotrebljavaju strategije. Ako se dogodi da su nečija stajališta neobranjiva, može ih se napasti iz drugog smjera. I usmena rasprava može biti strukturirana po konceptu rata, bez obzira na to što nema fizičkog sukoba. Riječ je o strukturi napada, obrane, protunapada i sl. (Lakoff 1980: 3–5). Bit metafore upravo je u tome da se jedna stvar razumije i doživljava kao neka druga. Rasprava nije podvrsta rata, verbalni diskurs i oružani sukob svakako su vrlo različiti, ali je rasprava djelomično poimana kao rat te se o njoj tako i govori. Cijeli je taj koncept metaforički strukturiran, djelovanje također, a posljedično i jezik. Metafora nije samo u riječima koje se rabe, ona je sadržana i u samom poimanju rasprave. Metafora nije samo jezična stvar, upravo suprotno, radi se o tome da su ljudski kognitivni procesi velikim dijelom metaforični (Lakoff, Johnson 1980: 6–9).

7.2.2. Glagoli koji označavaju konzumaciju alkoholnih pića

Najveći broj primjera u korpusu odnosi se na ispijanje alkohola, odnosno na posljedice koje time nastaju.

Mogu se izdvojiti glagoli:

uništiti, sašiti, sabiti, ubiti, satrati, demolirati, rastaviti, izuti, izbiti, odlijepiti, oduzeti, razbiti, razmontirati, raznijeti, slomiti, zgaziti, nalijevati, namazati i sl.

Razvojno doba mladih osoba donosi želju za samopotvrđivanjem i izgradnjom samostalnih stavova. Eksperimentiranje s alkoholom potaknuto je radoznalošću, imitiranjem i pritiskom. Mladi konzumiraju alkohol zbog brojnih razloga koji ovise o osobnim i društvenim okolnostima. Neki od najčešćih jesu želja da se bude drukčiji od drugih, strah od nepripadanja skupini, dosada, primamljiv okus te vjerovanje da će nakon konzumacije biti opušteniji i veseliji. To pokazuje da su utjecaji na navike pijenja mladih mnogobrojni i ovise o normama socijalnog okružja vršnjaka (Bešter 2016:16–17). Pijenje alkoholnih pića u brojnim kulturama predstavlja usađenu naviku i obrazac ponašanja, ali mnogi pronalaze svoje razloge i motive zašto posežu za alkoholnim pićima, npr. poboljšanje raspoloženja, bijeg od nepodnošljive životne situacije, bijeg od usamljenosti (Hdagma 2016: 15).

U korpusu se izdvaja veliki broj glagola čije se značenje poklapa s *napiti se*.

Napiti se predstavlja glagol čije se značenje fokusira na zadovoljavanje potrebe za tekućinom, a definira se kao *ugasiti žeđ, popiti koliko je po volji, odnosno zadovoljiti potrebu za pićem (obično vodom), ugasiti žeđ* (Biljetina 2022: 186–187).

Prema tome, značenje tog glagola ponajprije se odnosi na zadovoljenje biološkog motiva žeđi. U svom prenesenom značenju glagol *napiti se* sužava svoje značenje i odnosi se na *konzumiranje prekomjerne količine alkohola*, osobito na posljedicu koju ta pretjerana količina ima za pacijensa. Pacijens je istovremeno i vršitelj radnje i u organizam unosi alkohol, ali, za razliku od doslovnog značenja, unosi ga u količini koja je pretjerana i koja dovodi do određenih posljedica. Takve se posljedice prvenstveno tiču izmjene psihološkog stanja svijesti, do čega agens dovodi svojom voljom jer svojevolumino konzumira alkohol u prekomjernoj količini. Osnova za nastanak takvog značenja jest pojmovna metonimija NAPITI SE za PITI MNOGO ALKOHOLA, što predstavlja konkretan primer općeg metonimijskog prijenosa POSLJEDICA ZA RADNJU.

Neki od istaknutih primjera iz korpusa jesu:

Razbila se sinoć, pretjerala je s ginom.

Ništa me ne pitaj, jučer je bio zabavan dan, raznijeli smo se na tom rođendanu.

Sutra je radni dan, popit ćemo po čašu samo, nećemo se satrati.

Sutra ti je oproštajna, moramo se svi zajedno slomiti za kraj.

Kako smo se svi osim tebe zgazili, a jednako smo pili?

Zanimljivo je primijetiti kako se velik broj glagola koji označavaju opijanje podudara s glagolima kojima se označavala pobjeda i poraz, odnosno glagolima koji su povezani uz domene rata ili borbe. Primjeri poput *satrati, raznijeti, zgaziti*, a osobito *ubiti* i *uništiti* ukazuju na to da se i opijanje može promatrati kao svojevrsna borba:

Niste baš neki kapacitet, ubili ste se od dva piva.

Kako sam se uništio za vikend, nemam pojma što sam rekao Petri, ne znam kako ću ju pogledati u oči.

Danas se od mlade osobe očekuje maksimum psihičkih, emocionalnih, intelektualnih i socijalnih snaga i sposobnosti, a to iziskuje golem napor, trud i odricanje. Strahovi mladih, pritisak društva, previsoka očekivanja i stalno kritiziranje dovode do sklonosti konzumiranja. Alkohol daje prividan osjećaj smirenosti i mladi na taj način traže rješenje, ohrabrenje i izlaz (Bešter 2016:17).

Prikupljeni primjeri mogu ukazati na to da se opijanjem pojedinci *uništavaju, ubijaju, rastavljaju, demoliraju*, odnosno da ih alkohol *poražava*. No činjenica je da mladi ljudi u njemu traže utjehu, stoga njihova uporaba tih glagola može označavati i da oni *uništavaju, rastavljaju, ubijaju, demoliraju* svoje probleme...

Inače, pri izražavanju nezadovoljstva, pojedinci se češće opravdavaju i koriste neutralnije glagole, dok u razgovoru s vršnjacima (dakle, u žargonu), koriste glagole *uništiti, satrati, demolirati* i sl. kao nešto pozitivno jer se opijanje alkohola među njima tako i shvaća.

Alkohol je prisutan u brojnim kulturama, često je integralni dio obiteljskog objeda, različitih proslava, povezan je s brojnim ritualima i društvenim funkcijama. Ispijanje alkohola često se koristi za komunikaciju formalnosti događaja ili pak kao odlika razlike između radnog i slobodnog vremena (Hdagha 2016: 14). Tu se također može povući paralela sa sportom i sportskim diskursom jer i odlazak na utakmice karakterizira ritualnost, ispunjavanje slobodnog vremena te želja za uzbuđenjem i adrenalinom.

7.2.3. Glagoli vezani uz životinjski svijet

Mladi ljudi u svojoj su leksik posudili brojne primjere iz životinjskoga svijeta. Tako se u njihovu govoru često mogu čuti glagoli *njuškati, cvrkutati, kokodakati, lajati, krepiti, kotiti* i brojni drugi. U tim je primjerima vidljiva poveznica s konceptualnom metaforom ČOVJEK JE ŽIVOTINJA.

Neki od primjera iz prikupljenog korpusa glase:

Baka kaže da ti je cura lijepa, ali da puno **laje**.

Ionako samo maše tom krpicom i **njuška** okolo.

Nije ni 7 sati, a oni već **kokodaču**.

Neradnici na ovom mjestu kao da **se kote**.

Danas je baš bilo posla, **krepala sam** skoro.

U metafori ČOVJEK JE ŽIVOTINJA izvorna se domena životinje preslikava na čovjeka tako da se čovjeku pridaju osobine koje se primarno pripisuju životinji (Matijević 2021: 610–611). Ljude se

često uspoređuje sa životinjama zbog ponekih sličnih karakteristika ponašanja. Ljudi su često u kontaktu sa životinjama te razumiju njihovo ponašanje, a često se dogodi da ta životinjska ponašanja na neki način asociraju na ljudska. Lakoff i Turner zanimljivost vide u tumačenju ljudskog karaktera na temelju instinktivne osobine. Kao primjer navode „hrabrog lava“. Primjećuju da se pri preslikavanju ‘hrabrosti’ (tj. onoga instinktivnog ponašanja koje se smatra hrabrošću) na lava, održava odnos lavove ‘osobine’ i prirode njegovog instinkta. Smatra se kako životinje ne mogu kontrolirati svoj instinkt, što ljudima omogućava da im promatranjem ponašanja pripišu određenu odliku koja na temelju spomenute pučke teorije o prirodi stvari može prerasti u njegovu definirajuću odliku (Milić 2013: 200). Lakoff i Johnson (2015) objašnjavaju kako se to preslikavanje odvija djelomično. Ne preslikavaju se sve osobine određene životinje, nego samo one koje su važne u tom određenome trenutku i kontekstu. Životinje posjeduju naslijeđena ponašanja koja dolaze do izražaja u određenim situacijama, a ljudi takva ponašanja konceptualiziraju kao ljudska. Točnije, neće doći do nejasnoća kada se istovremeno povezuju ljudske i životinjske osobine.

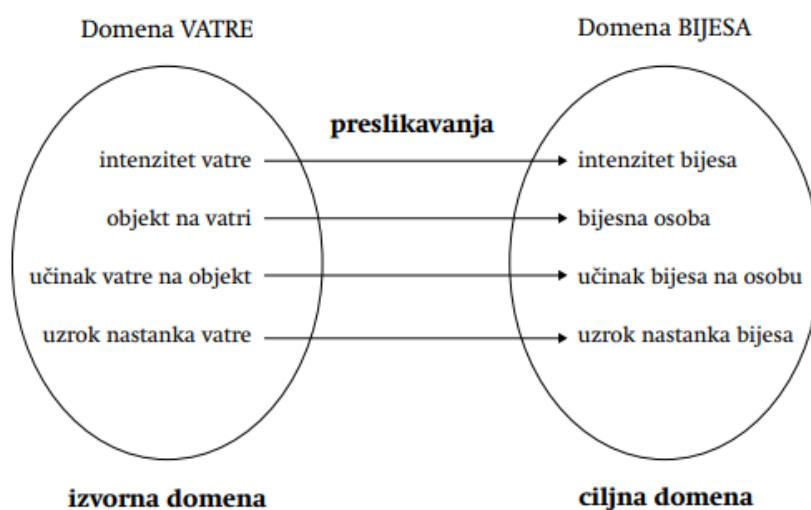
Ostvarenja metafore ČOVJEK JE ŽIVOTINJA mogu se odnositi na širok spektar značenja: to mogu biti uvrede na razini izgleda ili osobnosti, ali isto tako mogu izražavati privrženost, umiljavanje ili davanje komplimenata. Te se metafore ipak češće upotrebljavaju u prvome smislu, pogrдно, na način da se metaforički prijenos odnosi na izgled (veličinu), način jedenja, karakter ili inteligenciju osobe koja se uspoređuje sa životinjom (Matijević 2021: 612). Ta se metafora ostvaruje kao metafora velikoga lanca u kojemu se hijerarhiziraju bića na vrijednosnoj skali. Na toj se skali čovjek nalazi na vrhu (Matijević 2021: 607). Dno ljestvice zauzimaju prirodne fizičke stvari i pojave. Iznad njih nalaze se složeni objekti koji posjeduju sastavna svojstva te su razlog funkcionalnom ponašanju. Sljedeće mjesto pripada biljkama koje odlikuje biološko ponašanje pomoću bioloških svojstava. Iznad njih, odmah malo ispod ljudi, jesu životinje koje karakterizira instinktivno ponašanje, a upravo kod životinja instinktivna svojstva povezuju instinktivno ponašanje. Teorija velikoga lanca sastoji se od dva temeljna tipa; osnovnoga i proširenoga. Osnovni se usmjerava na odnos čovjeka i nižih oblika postojanja, dok prošireni tip svoje gledište usmjerava na odnos čovjeka i društva (Lakoff i Turner 1989: 167).

7.2.4. Glagoli vezani uz koncept kuhanja

U prikupljenim primjerima vidljivo je kako su brojni glagoli preuzeti iz domene kuhanja te su u žargonu proširili svoje značenje. Izdvojeni su glagoli koji su na bilo koji način povezani s konceptom kuhanja, npr. *kuhati*, *mutiti*, *mazati*, *peći*, *pržiti*, *soliti*, *miješati*, *oguliti*, *nahriniti*, *zagrijati*, *kipjeti*, *zagorjeti*, *zagrijati*, *peniti*... Također, u govoru mladih mogu se čuti i primjeri *usoftati* (u značenju ‘usmrđiti’) te *usositi* (‘uvaliti u nepriliku’). Ti glagoli ne mogu se svesti na jednu promjenu značenja, skoro svaki primjer nastao je pomoću druge konceptualne metafore, stoga će se izdvojiti nekoliko najistaknutijih primjera.

Promjenu značenja glagola *kuhati*, *kipjeti* može se povezati s konceptualnom metaforom BIJES JE VATRA. Tako se može reći da netko *kuha* ili *kipi od bijesa*. Također, kaže se kako nekoga *pržimo na vatri*, ali i kako se *pržimo na suncu* pa bi taj primjer preciznije bilo povezati s metaforom SUNCE JE KUHINJSKI APARAT (prženje je radnja koja se obavlja pomoću friteze koja je kuhinjski aparat). Kada se tako govori o bijesu, posuđuju se izrazi koji pripadaju domeni vatre. Skup preslikavanja iz izvorne domene (vatra) omogućuje specifičnu konceptualizaciju fenomena bijesa, a spoznaje koje su poznate o izvornoj domeni uvjetuju konceptualizaciju i razumijevanje ciljne domene bijesa. U tom se procesu stvaraju nove spoznaje o ciljnoj domeni kao što prikazuje Šarić (2019: 234):

Prikaz 1. Preslikavanja iz domene VATRE u domenu BIJESA

Izvorne domene konceptualnih metafora često su konkretne, a ciljne apstraktne. U slučaju metafore BIJES JE VATRA domeni se BIJESA pristupa preko konkretnije domene VATRE. Često su ciljne domene manje opipljive i dostupne, dok su mnoge izvorne domene povezanije sa svakodnevnim iskustvom (Šarić 2019: 234–235).

Zatim se mogu izdvojiti glagoli *mazati/zamazati*. U tablici su prikazani primjeri:

Svakodnevno nam maže oči tim floskulama.

Kako je to dobro odigrala, svima je zamazala oči.

Ti se primjeri povezuju s metaforom ZNATI JE VIDJETI.

Još je u grčkoj tradiciji postojao jasno uspostavljen identitet *gledanja* i *znanja*. Konceptualna metafora ZNATI JE VIDJETI motivira konceptualne sveze između domena vezanih uz fizičku percepciju i domena vezanih uz mentalne aktivnosti te motivira nastanak novih leksičkih jedinica. *Mazati/zamazati oči* primjer je frazema, odnosno skupa riječi s ustaljenim značenjem koje je različito od zbroja značenja njegovih članova. U okrilju kognitivne lingvistike frazemi su dobili posebno mjesto te su prema gledištu kognitivne lingvistike većina frazema rezultat konceptualnoga sustava i nisu samo jedinica jezika (Kovačević 2012: 15). Značenje frazema proizlazi iz sveukupnoga čovjekovog znanja o svijetu.

Frazem *(za)mazati oči* podrazumijeva radnju koju netko čini kako bi nekoga spriječio da shvati pravo stanje stvari, koje je većinom nepovoljno. To se značenje temelji na metafori: kada se nekome doslovno *zamažu oči* (recimo blatom), tada joj se onemogućuje da zaista nešto vidi. U pitanju je metafora prema kojoj vidjeti neku stvar ili radnju ujedno znači i znati da se ona događa (Hajdarević, Periša 2015: 302–303).

Zanimljiv primjer jest i glagol *mutiti*. On je potkrijepljen iskazima *Ma nisu to čisti poslovi, nešto oni mute s tim papirima.* te *Čula sam da Viktor i Franka nešto mute.*

Matasović i suradnici (2016: 645–646) navode kako je glagol *mutiti* nastao od korijena glagola *smesti*, a početno značenje bilo je ‘praviti’, odnosno ‘tući maslac’. Naknadno je dobio značenje *miješati* koje je trenutačno vrlo izraženo. U rječniku Vladimira Anića stoji kako glagol *mutiti* znači ‘činiti mutnim’, a zatim u prenesenom značenju znači ‘činiti nejasnim, zbrkanim, unositi razdor, remetiti’ (Anić 1998: 790). Može se pretpostaviti da je upravo to potonje značenje utjecalo na

nastanak značenja ‘vođenje i planiranje mutnih poslova’. Glagol *mutiti*, zbog značenja ‘činiti mutnim’, dolazi u doticaj s domenom ‘sumnjivih poslova’ (*Ma nisu to čisti poslovi, nešto oni **mute** s tim papirima.*) Onda se ta domena ‘sumnjivih poslova’, točnije sumnjivih događaja između dviju osoba, proširila na ljubavni odnos (*Čula sam da Viktor i Franka nešto **mute**.*)

8. ZAKLJUČAK

Analiza primjera iz tablice pokazala je da postoji bogatstvo semantičkih promjena u žargonu mladih. Mladi su izabrani za istraživanje jer se na njih gleda kao na najmaštovitije i najznačajnije tvorce riječi. Oni stvaranjem svojstvenog govora oblikuju vlastiti identitet i kulturu i time se nastoje razlikovati od ostalih društvenih skupina. Analizirano je 155 glagola, navedeno je njihovo osnovno značenje, značenja koja se mogu pronaći u žargonu te po jedan primjer za svako „novo“ značenje. Analizom korpusa utvrdilo se da najveći broj semantičkih neologizama nastaje metaforizacijom izraza, zatim metonimizacijom. Svi ti procesi podrazumijevaju i proširivanje značenja. Izdvojene su najznačajnije semantičke skupine glagole te metafore koje su se najčešće pojavljivale u primjerima. Neke od konceptualnih metafora koje su se pokazale vrlo plodnima jesu metafore SPORT JE RAT, RASPRAVA JE RAT, LJUDI SU ŽIVOTINJE te VIDJETI JE ZNATI.

Glavni cilj ovoga istraživanja bio je pronaći značenja pojedinih glagola u žargonu te proučiti mehanizme nastanka značenja na istaknutim primjerima. Glagolima se najčešće označava radnja, odnose se na neki drugi koncept, stoga im je u samoj analizi tako i pristupano – pozabavili smo se i drugim dijelom sveze u kojoj su se našli. Analiza korpusa upućuje na promjenjivost i stalni razvoj jezika. Promjene se neprestano događaju, iako ih često nismo svjesni, a govor mladih ljudi poslužio je kao izvrstan materijal za analizu.

9. LITERATURA

1. Anić, Vladimir 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, 3. prošireno izdanje, Zagreb.
2. Babić, Stjepan 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, Nacrt za gramatiku – II. izdanje*. HAZU – Globus, Zagreb.
3. Babić, Stjepan 2002. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus.
4. Babić, Stjepan 2003. *Zagreb film festival – potpuna sramota hrvatske kulture*. Jezik 50(5), Zagreb.
5. Barbarić, Mladen 2014. *Sportski duh po Georgeu Orwellu: Sport je rat bez pucanja*. <https://www.lupiga.com/vijesti/sportski-duh-po-georgeu-orwellu-sport-je-rat-bez-pucanja>
6. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija 1995. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga, Zagreb.
7. Bešter, Mirjana 2016. *Alkoholizam kod mladih*, Sveučilište Sjever, završni rad.
8. Bijelić, Angelina 2009. *Razgovorni stil*. Hrvatistika, 3(3), 57–66.
9. Bičanić i dr. 2013. *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Croatica, Zagreb.
10. Bréal, Michel 1964. *Semantics: studies in the science of meaning*. Prevela Nina Cust Dover Publications, New York.
11. Bugarski, Ranko 2006. *Žargon*. Biblioteka XX vek, Beograd.
12. Domorad, Bernardica 2019. *Tvorba žargonizama u hrvatskom jeziku*, diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek.
13. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana i Mihaljević, Milica 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
14. Hajdarević, Dino, Periša, Ante 2015. *Znanje i gledanje u konceptualnoj metafori*, Sveučilište u Zadru, Croatica et Slavica Iadertina, Zadar.
15. Halonja, Antun; Mihaljević, Milica 2012. *Old računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*. Hrvatska sveučilišna naklada-Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
16. Hdagha, Sara 2016. *Alkoholizam u mladih*, završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Zagreb.

17. Janeš, Franjo 2011. *Usporedba leksičkih i pragmatičkih osobitosti hrvatskoga i njemačkoga jezika mladih*. doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
18. Jespersen, Otto 1970. *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo.
19. Kapović, Mate 2011. *Čiji je jezik*. Algoritam, Zagreb.
20. Katnić-Bakaršić, Marina 1999. *Lingvistička stilistika*. Open Society Institute, Budapest.
21. Kovačević, Barbara 2001. *Hrvatski žargon ili hrvatski žargoni?* Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 27 (2001), 378–383.
22. Kovačević, Barbara 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
23. Kövecses, Zoltan; Günter Radden 1998. *Metonymy: Developing a cognitive linguistic view*, Cognitive Linguistics 9.
24. Kuna, Branko 2006. *Nazivlje u tvorbi riječi*. Filologija. 46–47: 165–182.
25. Kuna, Branko; Mikić, Ana 2012. *Semantička neologija u hrvatskome jeziku*. X. Međunarodni kroatistički znanstveni skup, ur. S. Blažetin, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh.
26. Kuna, Branko; Mikić Čolić, Ana 2017. *Semantička tvorba u osječkom gradskom govoru*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 43/1, 79–94.
27. Lakoff, George; Johnson, Mark 1980. *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago – London.
28. Lakoff, George, Johnson, Mark 1980. Koncepti po kojima živimo i sustavnost metaforičkih koncepata, prijevod Luka Matić, *Hrvatistika*, 2010.
29. Lakoff, George i Turner, Mark 1989. *More than Cool Reason, A Field Guide to Poetic Metaphor*, Illinois: The University of Chicago Press.
30. Lakoff, George, Johnson, Mark 2015. *Metafore koje život znače* (s engleskog prevela Anera Ryznar), Disput, Zagreb.
31. Lalić, Dražen 2008. *Četverokut sporta, nasilja, politike i društva: znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj*, Politička misao, sv. 45 (3–4).
32. Malović, Stjepan (ur.), 2014. *Masovno komuniciranje*. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

33. Matijević, Maja 2021. *Životinje u rječniku: pravi majmun, glupa guska i mišić jedan u hrvatskome jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Vol. 47 No. 2, Zagreb.
34. Matasović, Ranko, Čilaš Šimpraga, Ankica, Krmpotić, Pavao 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Sv. 1. A-Nj, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
35. Melvinger, Jasna 1984. *Leksikologija*. Pedagoški fakultet, Osijek.
36. Mičunović, Milijana 2012. *Razvoj i primjena konceptualne metafore u jeziku suvremene znanosti: konceptualizacija prostora, vremena i stanja*, disertacija, Filozofski fakultet Osijek.
37. Mićanović, Krešimir 2008. *Hrvatski s naglaskom: standard i jezični varijeteti*. Disput, Zagreb.
38. Mikić Čolić, Ana 2015. *Word formation od blends*. Mostariensia. 19/2: 21–36.
39. Mikić Čolić, Ana 2018. *Tvorbeni postupci u žargonu: jezična kreativnost i/ili posuđivanje*. Od norme do uporabe 1, ur. Jadranka Mlikota, Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska sveučilišna naklada, Osijek, 232–252.
40. Mikić Čolić, Ana 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek.
41. Milić, Goran 2013. *Pristup zoosemiji u okviru teorije konceptualne metafore i metonimije*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek, Jezikoslovlje, Vol. 14, No. 1
42. Mirošničenko, Ivana 2014. *Rječnik mladih*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek,
43. Muhvić-Dimanovski, Vesna, 2001. *Apokopa i afereza u funkciji jezične ekonomije*. Suvremena lingvistika 51–52, 191–202.
44. Muhvić-Dimanovski, Vesna 2005. *Neologizmi, Problemi teorije i primjene*, Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
45. Nosić, Vesna 2019. *Žargonizmi učenika Gimnazije „Matija Mesić“*. Hrvatski jezik 6(4), 11–16.
46. Pepić, Ivana 2008. *Na rubu jezika – žargon*, Život i škola, br. 2, Zagreb.
47. Perasović, Benjamin 2001. *Urbana plemena: Sociologija subkultura u Hrvatskoj*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

48. Pintarić, Neda 2010. *Tvorbeni postupci u poljskom i hrvatskom razgovornom jeziku*. Filologija, 55: str. 89–104.
49. Raffaelli, Ida 2004. *Polisemija pridjeva sprega sintaktičkih i semantički struktura*. Filologija, Vol. No. 43, str. 105–128.
50. Raffaelli, Ida 2007. *Neka načela ustroja polisemnih leksema*. Filologija, No. 48.
51. Raffaelli, Ida 2009. *Značenje kroz vrijeme*, Disput, Zagreb.
52. Raffaelli, Ida 2015. *O značenju*, Matica hrvatska, Zagreb.
53. Sabljak, Tomislav 1981. *Rječnik šatrovačkog govora*, Globus, Zagreb.
54. Silić, Josip 1997. *Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika*, Kolo, 4.
55. Silić, Josip 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb.
56. Silić, Josip, Ivo Pranjković 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
57. Skelin Horvat, Anita 2009. *Hrvatski sleng kao odraz identiteta mladih*, Doktorski rad u rukopisu, Filozofski fakultet, Zagreb.
58. Skelin Horvat, Anita i Muhvić-Dimanovski, Vesna 2010. *Država u banani i mrak sniženja – žargonizmi u svakodnevnom jeziku*. U: Mildner, Vesna i Liker, Marko (ur.). *Proizvodnja i percepcija govora: profesoru Damiru Horgi povodom njegovog sedamdesetog rođendana*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za fonetiku; Odjel za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva; FF press, 371–395.
59. Skelin Horvat, Anita 2017. *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata*. Srednja Europa, Zagreb.
60. Stanojević, Mateusz-Milan 2009. *Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova*, Suvremena lingvistika, Zagreb.
61. Stanojević, Mateusz-Milan. 2013. *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Srednja Europa. Zagreb.
62. Stolac, Diana 2003. *Podstil razgovornoga jezika: govor mladih*. Hrvatski književni jezik: zbornik radova: međunarodni znanstveni skup povodom 500. obljetnice nastanka Judite Marka Marulića (1450.–1524.), ur. Lukač, Stjepan, Budimpešta, Hrvatska samouprava Budimpešte, str. 191–199.
63. Šarić, Ljiljana 2019. *Pristup metafori u kognitivnoj lingvistici*, u: *Metafore u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi*, Zbornik radova 47. seminara Zagrebačke slavističke škole.

64. Tafra, Branka 1986. *Razgraničavanje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem)*. Filologija, Zagreb.
65. Tafra, Branka i Košutar, Petra 2009. *Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku*, *Suvremena lingvistika*, XXXV., br. 67.
66. Težak, Stjepko, Babić, Stjepan 2003. *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, XII. popravljeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
67. Turk, Marija 2013. *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi: Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Rijeci, Zagreb.